

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF DERS
KİTAPLARINI ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ

HAZIRLAYAN
Sedat ŞAHİN

ELAZIĞ 2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER 5. SINIF DERS KİTAPLARININ
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez / / tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile / oy
çokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Çetin SEMERCİ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../.....
tarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi

Sedat ŞAHİN

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı

Elazığ, 2010; Sayfa: X+64

Araştırma, İlköğretim Sosyal Bilgiler Beşinci sınıf ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesini kapsamaktadır. Değerlendirme boyutu içerisinde bu ders programının içinde tespit edilmiş olan amaçlarına gerçekleşme düzeyi ve bu amaçların gerçekleşmesi için takip edilen öğrenme ve öğretme süreçleri araştırılmıştır. Ders kitapları öğretmen görüşleri doğrultusunda araştırılmıştır. “Milli Eğitim Yayınevine ait İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik, dil anlatım, ölçme ve değerlendirme, tasarım, düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi”dir.

Veriler, İçel ili merkez Yenişehir, Mezitli, Toroslar, Akdeniz ilçelerinde görev yapan beşinci sınıf öğretmenlerine uygulanan anket formları ile toplanmıştır. Ankette, öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler Beşinci sınıf Ders Kitapları” hakkındaki görüş ve tutumları araştırılmıştır. Anket değerlendirilmesi 5. sınıfa giren 299 öğretmen üzerinde yapılmıştır.

Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1- Teknik, tasarım ve düzenleme ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
- 2- İçerik ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
- 3- Dil ve anlatımla ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?
- 4- Ölçme ve değerlendirme ile ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS paket programı 17,0 ile analiz edilmiştir. Buna göre verilerin çözümü ve yorumlanmasında örneklem özellikleri frekans, yüzde gibi istatistiksel çözümleme tekniklerinden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, Sosyal Bilgiler, Eēitim, Eēitim Programı

ABSTRACT

Master Thesis

Evaluation of the Social Knowledge Course of Primary Education`s 5. Grade According to the Views of the Teachers

Sedat SAHİN

University of Fırat

Institute of Social Sciences

Education Programs and Teaching Subprogram

Elazig, 2010; Page: X+64

This research is devoted to the evaluation of the 5. grade Social Knowledge course of primary education according to the views of the teachers. In this evaluation, achievement level of the goals of this course and learning and teaching processes towards the achievement of the goals are considered. The textbooks are studied along the views of the teachers. Social Knowledge textbooks written for the 5. grade of primary education, published by the National Education Publishing house are studied according to their contents, language, measuring and evaluation, design along the views of the teachers.

The data is collected via questionnaire method from the teachers working in Icel central , Yenisehir, Mezitli and Akdeniz towns. In these questionnaires, the views of the teachers about the Social Knowledge textbooks written for the fifth grade were studied. 299 teachers teaching for the 5. grade took place in the questionnaires.

In this research the following the answers to the following questions were sought.

- 1- What do teachers think about Technique, design, arrangement of the books?
- 2- What do teachers think about the content of the books?
- 3- What do teachers think about the language of the books?
- 4- What do teachers think about measurement and grading?

The collected data was analyzed with the SPSS 17.0 package program. To interpret the data frequency, percentage and some statistical techniques were used.

Keywords: Textbook, Social Knowledge, Education, Education program

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	VIII
ÖNSÖZ	IX
KISALTMALAR.....	X

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sayıtlılar	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar	7

BÖLÜM II

2. İLGİLİ ALAN YAZISI İNCELENMESİ

2.1. İlköğretim.....	8
2.2. İlköğretimde Sosyal Bilgiler	9
2.3. Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi.....	14
2.4. Yeni Sosyal Bilgiler İlköğretim Programı	16
2.5. Eski ve yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması ve Sosyal Bilgiler Öğretimi	19
2.6. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Amacı	22
2.7. Ders Kitapları ve Öğretimdeki Yeri	24
2.7.1. Öğretim Aracı Olarak Ders Kitapları.....	25
2.7.2. Ders Kitabı Öğretim Programı İlişkisi	26
2.7.3. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Özellikleri	26
2.8. Konu İle İlgili Araştırmalar.....	27

2.8.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	27
2.8.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	30

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Evren ve Örneklem	32
3.3. Verilerin Toplanma Aracının Geliştirilmesi	34
3.4. Verilerin Çözümlemesi	34

BÖLÜM IV

4. BULGU VE YORUMLAR

4.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Teknik Tasarım ve Düzenlemesine ilişkin Öğretmen Görüşleri	35
4.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının İçerik Soru Grubuna İlişkin öğretmen Görüşleri	40
4.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Soru Grubuna İlişkin Öğretmen Görüşleri	44
Tablo 4.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Soru Grubuna İlişkin Öğretmen Görüşleri	45
4.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Soru Grubuna ilişkin Öğretmen Görüşleri	47

BÖLÜM V

5. SONUÇ-TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç Tartışma	50
5.2. Öneriler	52
5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	52
5.2.2. Araştırmacılara Öneriler	54
KAYNAKÇA	55
EKLER	60
ÖZGEÇMİŞ	64

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri	33
Tablo 4.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Teknik Tasarım ve Düzenlemesine ilişkin Öğretmen Görüşleri	36
Tablo 4.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının İçerik Soru Grubuna İlişkin öğretmen Görüşleri	40
Tablo 4.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Soru Grubuna İlişkin Öğretmen Görüşleri	45
Tablo 4.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Soru Grubuna ilişkin Öğretmen Görüşleri	48

ÖNSÖZ

Toplumdaki bireyleri yetiştirmek onları topluma yararlı bireyler haline getirmek eğitimin temel amacını oluşturmaktadır. İnsan eğitim sayesinde, tabii ve sosyal çevresini tanıyarak bunlardan en iyi şekilde yararlanma ve temel ihtiyaçlarını bir şekilde karşılamayı da öğrenmektedir. Dolayısıyla eğitim kurumları bu fonksiyonlarını yerine getirirken, toplumdaki bireylerin gelişimine de katkıda bulunmaktadır. Bu araştırma da İlköğretim Sosyal Bilgiler beşinci sınıf ders kitapları, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilerek öğrenme ve öğretme süreçleri araştırılmıştır. İlköğretim beşinci sınıfta okutulan sosyal Bilgiler dersinin esas amacı, çocuğun toplumsal hayatı daha iyi tanınmasına, ona iyi uyum sağlamasına yardımcı olmaktır. Öğrenciye “sosyal kişilik” kazandırmaktır. Sosyal Bilgiler dersi bu sorumluluğundan dolayı mihver bir derstir. Bu nedenle üzerine almış olduğu görev ve sorumluluğu yerine getirirken, diğer derslerden de bir bütünlük içinde destek görür.

Bu araştırma “Milli Eğitim Yayınevine ait İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik, dil anlatım, ölçme ve değerlendirme, tasarım, düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesini” kapsamaktadır.

Bu araştırmanın tamamlanmasında önerileri ve yardımlarını esirgemeyen, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nuriye Semerci başta olmak üzere, anketlerin uygulanmasında ve araştırma süresince her türlü kolaylığı gösteren, İçel ili merkez Yenişehir, Mezitli, Toroslar Akdeniz ilçesinde görev yapan öğretmenlere teşekkürlerimi sunarım.

Sedat ŞAHİN

ELAZIĞ-2010

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
ev.	: Çeviren
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Top.	: Toplam
v.b.	: Ve benzeri
v.s.	: Vesaire
yay.	: Yayınları

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Sosyal bilgiler dersi, iyi ve etkili vatandaş yetiştirmede, bireye yaşadığı çevreyi ve vatanını iyi tanımasını, karşılaştığı sosyal problemleri çözmesini sağlayacak temel bilgi ve genel kültürü kazandırmakla yükümlüdür. Sosyal bilgiler dersi, temel işleve sahip derslerin başında gelir. Bu amaçla, sosyal bilgiler programlarının günün koşullarına uygun olarak, bireyi hayata hazırlamak açısından ve ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde düzenlenmesi çok önemlidir. Sosyal Bilgiler dersi toplumumuzun istediği tipte insan yetiştirmede bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak öğrencilere bu davranışların kazandırılması, çağın şartlarına uygun bilimsel bilgiler ışığında hazırlanmış programların uygulanmasıyla sağlanabilir.

Milli Eğitim Yayınevine ait İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik, dil anlatım, ölçme ve değerlendirme, tasarım, düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi, konulu araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problem durumu, önemi, amacı, sayıtlıları, sınırlılıkları ve konuyla ilgili tanımlar üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Eğitimin temel amacı, toplumdaki bireyleri yetiştirmek onları topluma yararlı insanlar haline getirmektir. Eğitimin sosyal, siyasal ve ekonomik fonksiyonlarının ana gayesi de bu yöndedir. Türkiye’de eğitim, sürekli kalkınma ve çağdaşlaşma için bir anahtar olarak düşünülmüştür. Cumhuriyet döneminde hükümetler eğitimin gelişmesi ve en azından sayısal olarak yaygınlaşmasına ciddi çaba harcamışlardır. Bir bakıma ekonomistler ve toplumbilimcilerin kuramlarına uygun olarak liderler, Tanzimat’tan beri, bilinçli bir biçimde, eğitimde başarılabacak gelişmeler yolu ile toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal kalkınmasına katkıda bulunmayı düşünerek eğitim alanına önemli ölçüde kaynak aktarmışlardır (Özden, 1999, 92).

Eğitim, farklı görüşteki eğitimcilerce değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Çeşitli eğitim tanımlarının birleştiği en önemli nokta eğitiminin bir değişme süreci olduğudur. Bu süreçten geçen kişinin davranışlarında istendik yönde bir değişme olması beklenir.

Eğitim “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak (Ertürk, 1998, 13) diye tanımlanmaktadır. İnsanda davranış değişikliği oluşturmak eğitimin konusudur; çünkü eğitim “çevre ayarlaması yoluyla istendik davranış değişikliği oluşturma süreci”dir. (Sönmez, 1999, 65) Sönmez’e göre sosyal bilgiler, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlanmaktadır (Sönmez, 1999, 17). Eğitim kurumları, bu fonksiyonlarını yerine getirirken, toplumdaki bireylerin gelişimine de katkı da bulunmaktadır. İnsan eğitim sayesinde, tabii ve sosyal çevresi tanıyarak bunlardan en iyi şekilde yararlanma ve temel ihtiyaçlarını bir şekilde karşılamayı da öğrenir.

Küreselleşen dünyada bilginin sürekli gelişimi eğitim sistemlerini de etkilemektedir. Bireyin yeteneklerini geliştiren ve toplumun kalkınıp gelişmesini sağlayan eğitim, insana iyi yaşam koşullarını sağlayan unsurların basında gelir. Çünkü eğitim toplumsal gelişmenin itici gücünü oluşturur. Bu nedenle, toplumların gelişmişliği eğitim düzeyleri ile ölçülebilir. Düünden bugüne uzanan hızlı ekonomik, sosyal, bilimsel teknolojik gelişmeler, yaşamı önemli ölçüde değiştirmiştir. Özellikle, bilimsel ve teknolojik alandaki gelişmeler etkisini oldukça hissettirmektedir. Bu nedenle eğitime bilimsel ve teknolojik bir nitelik kazandırmak kaçınılmazdır. Gerçekten de bugün var olan mevcut bilimsel ve teknolojik olanaklardan etkili ve verimli biçimde yararlanmak günün en önemli eğitim gereksinimidir. Dolayısıyla eğitimde niteliğin geliştirilmesi, eğitim kurumlarının en önemli uğraşı haline gelmiştir.

Eğitim alanında uzunca bir süredir öğrenme biçiminin kavramsal yapısı, türleri, uygulamalara yansması ve bu konuya ilişkin araştırma sonuçları tartışılmaktadır. İnsanın çevresi ile etkileşimi, kendisinde kalıcı değişmeler (düşünsel, duyuşsal veya davranışsal) sağlıyorsa öğrenmeden söz edilebilir. Öğrenme bireyde kendi yaşantısı yoluyla kalıcı izli davranış değişikliğinin ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır. Öğrenmenin sınırı yoktur, yaşam boyu devam eder. Öğrenme sonucu, birey içinde bulunduğu evrene bir anlam yükler ve evrendeki konumunu yeniden belirler. (Doğanay, 2005, 214).

Yaşantının veya davranış değişikliğinin bireylerin kendi özelliklerine göre farklılaşması söz konusu olduğundan, her bireyin öğrenmede kendine has öğrenme stili de vardır. Okulun varlık gerekçesi olan öğrencinin yetişmesi tamamen öğrenme

öğretme sürecine bağlıdır. Son yıllarda eğitim sistemimizde öğrenci merkezli bir eğitim sistemi oluşturulmuş ve bu temel çerçevesinde hedef ve davranışlar ortaya koyulmuştur (Doğanay 2005, 214). Öğretimde, öğretmeden daha çok öğrencinin kendi kendisine öğrenmesi esastır.

İlköğretim programlarında yer alan konuların öğrenciye kazandıracağı hedef ve davranışların istendik düzeyde olması, öğrencinin eğitim ortamına etkin bir biçimde katılması ile gerçekleşir. Bunun için iş, deney, gözlem ve araştırmaları bizzat yapmasına fırsat ve imkân verilmelidir. Eğitimin amacı bireyin zihinsel gelişimine katkıda bulunmak ise, eğitimin hedeflerinin ve öğretim yöntemlerinin de öğrencilerde bu tür değişimler doğuracak şekilde düzenlenmesi gerekir.

Ders kitapları eğitim programının temel unsurlarından biridir. Eğitim programı ile öğrenci arasındaki köprünün en önemli ayağıdır. Öğretimde öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasına vermek istediklerini daha sistematik vermesine; öğrencinin de öğretmenin anlattıklarını istediği zaman ve yerde istediği tempoda tekrar etmesine imkân veren materyallerdir (Küçükahmet, 2001). Eğitim programlarının yetiştirilecek bireylerde istendik özelliklerin geliştirilmesini ifade eden amaçlara ulaşmada ders kitapları öğrenme ortamlarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır (Fidan, 1996). Bu nedenle, eğitim sorunlarının ele alındığı ortamlarda ilk akla gelen sorunlardan birisi ‘Ders kitapları’ olmuştur. Ders kitapları nasıl olmalıdır? Bu doğrultuda, ders kitaplarını kim yazsın, bir komisyon mu, tek yazar mı? Ders kitaplarını kim bassın, bakanlık mı yayınevi mi? Ders kitabını kim sesçin, veli mi, öğretmen mi? Sorularının cevabı aranmaya çalışılmıştır (Yılmaz ve Ark., 1998).

Öğretme-öğrenme sürecinde ders kitaplarının önemli bir yeri vardır. Ders kitaplarından etkili bir şekilde yararlanabilmek için hazırlanış aşamasında bazı özelliklerin dikkate alınması gerekir. Öncelikle ders kitapları öğretim programına paralel olarak hazırlanmalıdır. Bununla birlikte görsel düzen, tasarım, içerik, dil, fiziksel yapı, anlatım gibi özelliklere dikkat edilmelidir. Yeni hazırlanan ve 2005–2006 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan öğretim programlarına uygun olarak Sosyal Bilgiler ders kitapları; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olmak üzere üç takım olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesinin ders kitabındaki eksik ve yetersizlikleri giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle tezin konusu ‘İlköğretim

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi' olarak belirlenmiştir. Yeni programlar, “öğrenci merkezilik” ve “tematiklik” ilkelerine dayanmaktadır. Yapılandırmacılık, öğrencilere bilgilerin hazır sunulmasından çok öğrencilerin belli bir konuda bir anlayış yaratmaları için kendi deneyimlerini kullandıkları bir öğrenme yaklaşımıdır (Doğanay, 2005, 216). Yeni müfredatlarla birlikte eğitim sistemimizde, istendik bireylerin nitelikleri doğrultusunda, köklü düzenleme ve değişiklikler yapılmıştır. Bu bağlamda yapılandırmacılık kuramına dayalı değişiklikler (bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretim) yapılmıştır.

Dolayısıyla, öğretmen merkezli ve öğrencinin sadece bir “kayıt cihazı” gibi görüldüğü geleneksel bir eğitimden, öğrencinin merkeze alındığı ve dolayısıyla öğrenme ortamlarının öğrencinin ihtiyaç ve ilgisine göre hazırlandığı, öğretmenin rehber olarak görüldüğü bir yaklaşıma geçilmiştir. Ayrıca, bu programlarla birlikte öğrencilerin eleştirel ve özgün düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, karar verme, girişimcilik ve bilgi teknolojilerini kullanma becerilerinin geliştirilmesi de hedeflenmiştir (Yaşar, 2005, 112).

“Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir” (Demirel ve Kiroğlu, 2005, 9). Güneş'e (2002, 5) göre de “ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap” olarak tanımlanmıştır. “Bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilmesi, ilgili dersin programıyla örtüştüğü anlamına gelmektedir. Dolayısıyla programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç demektir. Bu açıdan bakıldığında, ders kitabı birçok aracın işlevini yerine getirme durumunda olan bir araçtır” (Kılıç, 2001, 19).

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu, ilköğretim okullarının 4 ve 5. sınıfları için hazırlanan Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programını, yapılandırıcı öğretim programı doğrultusundan geliştirilerek 2004 yılında uygulamaya koymuştur. Bu program doğrultusunda hazırlanan ders kitapları 2005–2006 öğretim yılında ilköğretim okullarında okutulmaya başlanmıştır (Eğitim Reformu Girişimi, 2005).

Sosyal Bilgiler dersinin kazanımları yolu ile ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirilen ilköğretim öğrencileri; yapıcı, yaratıcı, bilimsel düşünme, toplumun menfaatlerini kendi menfaatlerinin üstünde tutma gibi niteliklere sahip, sorumluluk ve milli duygusu gelişmiş olarak yetişir. Öğrenci edindiği bilgi, beceri ve değerlerle vatandaş olarak içinde yaşadığı çevreyi daha iyi yaşanır hale getirmeye çaba gösterir. Bu şekilde ilköğretimi görmüş her öğrenci, milli birlik ve ülkü etrafında yurdumuzun ilerlemesinde kendi payına düşen sorumlulukları en iyi ve etkili şekilde başarmaya çalışacaktır (MEB, 2005).

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, “Milli Eğitim Yayınevine ait İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik, dil anlatım, ölçme ve değerlendirme, tasarım, düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşlerini belirlemektir.” İlköğretim beşinci sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler dersinin esas amacı, çocuğun toplumsal hayatı daha iyi tanınmasına, ona iyi uyum yapmasına yardımcı olmaktır. Öğrenciye “sosyal kişilik” kazandırmaktır. Yani iyi bir vatandaş, vazife ve sorumluluklarını bilen ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli ve uyanık olarak yetiştirmektir.

İçel ili merkez Yenişehir, Mezitli, Toroslar, Akdeniz ilçelerinde görev yapan ve 2009–2010 öğretim yılında 5. sınıfı okutan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşleri ve tutumlarını yansıtan incelemeye yönelik bir araştırmadır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının:

1. Teknik, tasarım ve düzenlemeye ilişkin,
 2. İçeriğe ilişkin,
 3. Dil ve anlatıma ilişkin,
 4. Ölçme ve değerlendirmeye ilişkin,
- Öğretme görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde Sosyal bilgiler terimi zaman zaman kullanılmış, ancak tam anlamı ile 1968 yılında İlkokul programımıza girebilmiştir. Özellikle İlköğretimle ilgili çeşitli

kitap ve dergilerde bu terim kullanılmış, uzun zaman okullarımızda bir ders ismi olmamıştır. Bu araştırmanın önemi, İlköğretim Sosyal bilgiler beşinci Sınıf Ders kitaplarının içerik, dil anlatım, ölçme ve değerlendirme, tasarım, düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi”dir.

Okul ortamında etkili öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğretim araç ve gereçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ders kitapları bu araç ve gereçler içerisinde en önemli yeri almaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının içerik, tasarım, dil anlatım, ölçme değerlendirme yönünden gerekli olan nitelikleri göstermesi gerekir. Ders kitaplarının kullanan öğretmenlerin ders kitabına ilişkin görüşlerini ve önerilerini belirtmeleri ders kitaplarının kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Ders kitaplarının değerlendirilmesi, yenilenen ilköğretim programındaki eksikliklerin ortaya çıkarılmasına katkı sağlayacaktır. Yenilenen ilköğretim programı ile birlikte ders kitaplarının da yenilenmesi ve yeni sosyal bilgiler ders kitabı ile ilgili araştırmaların fazla olamaması nedeniyle bu araştırmanın yapılmasına gerek duyulmuştur.

Sosyal Bilgiler öğretimi, Öğrencilerin gelecekte iyi birer birey olarak topluma uyum sağlamaları ve milletine yararlı bir vatandaş olarak yetiştirilmelerinde bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle programın istenen amaçlara ulaşması ölçüsünde öğrencilerden olumlu davranış geliştirmeleri beklenebilir. Sosyal Bilgiler programının değerlendirilmesine yönelik bir araştırmanın bulgularının programı hazırlayanlara, öğretmenlere ve konu ile ilgili araştırma yapacaklara yararlı olacağı umulmaktadır.

1.4. Sayıtlılar

1. Anket yoluyla elde edilen bilgiler, ankete katılanların görüşlerini yansıtmaktadır.
2. İlgili literatürün taranması sonucu elde edilen bilgilerin yeterli olduğu düşünülmektedir.
3. Araştırma için geliştirilen veri toplama aracı, araştırmanın amacını gerçekleştirmeyi sağlayacak yeterli ve geçerli bilgileri yansıtacak niteliktedir.
4. Örneklemen evreni temsil edeceği varsayılmıştır.
5. Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Mersin il merkezinde bulunan ilköğretim okullarının birinci kademesinde görev yapmakta olan 5. sınıf öğretmenleri ile sınırlı tutulmuştur.

- a. İlköğretim 5. sınıf Sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen doğrultusunda değerlendirilmesiyle sınırlıdır.
- b. Araştırma konu ile ilgili literatür taraması ve örnekleme oluşturan öğretmenlere uygulanan anket verilerinin yorumlanması ile sınırlıdır.
- c. Araştırma Yüksek Lisans tez süresi ile sınırlıdır.
- d. Araştırma, konunun özelliği açısından sadece ilköğretim 5. sınıfta görev yapan sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Araştırmada farklı anlama ve değişik değerlendirmelere neden olması için, sıkça geçen terimlerin hangi anlamda kullandıkları aşağıda belirtilmiştir.

Ders Kitabı; Bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir (Demirel ve Kıröğlu, 2005, 9).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilim alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır (Er, 2005, 3).

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1998, 13).

Eğitim Programı: Öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 1997, 5).

Öğrenme Alanı: Birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapıdır (M.E.B.Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu 2005, 95).

Öğrenme: Birey ile çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimle oluşan kalıcı izli yaşantı ürünlerinin bireyde oluşturduğu davranış değişikliğidir (Köstüklü, 1998, 33).

Öğretim: Okullarda gerçekleştirilen öğretme ve öğrenme faaliyetlerinin tümüdür (Büyükkaragöz ve Çivi, 1997, 31).

BÖLÜM II

2. İLGİLİ ALAN YAZISI İNCELENMESİ

Bu bölümde araştırmaya temel teşkil edecek ilgili alanyazın incelenmiştir.

2.1. İlköğretim

Eğitimin amacı istenilen niteliklerle donanmış bireyler yetiştirmektir. İstenilen nitelikteki insanı yetiştirmek için, bireyin etkileşim halinde bulunduğu çevredeki değişkenlerin kontrol altına alınması gerekir (Görgen, 2003, 14-24). Eğitim kademelerinden ilköğretim eğitim sisteminin temel taşıdır. Bu eğitim kademesinde bireylere toplum içinde diğer üyelerle uyum içinde yaşamaları ve yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürmeleri için gerekli olan temel bilgi ve beceriler kazandırılır.

İlköğretimin ilk devresinde kazandırılan bilgi ve beceriler, bir yandan bireyin hayata atıldığı zaman kendisi ve toplum için daha üretken ve verimli olmasını sağlarken diğer yandan daha ileri eğitim kademelerindeki öğrenmelerin temelini oluşturur. İlköğretimin ikinci devresi ise öğrencileri akademik, teknik ve mesleki liselere hazırlamaktadır. Özellikle eğitim olanaklarının sınırlı olduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, toplumdaki tüm bireylerin en azından temel bilgisi açısından ilköğretimin eğitim sistemini oluşturan diğer eğitim kurumları arasında ayrı yeri ve önemi vardır (Fidan ve Erden, 1994, 212).

Milli eğitim Temel Kanunundaki Anayasa'ya göre ilköğretim bu çağdaki çocuklar için zorunludur. Böylece 6-14 yaşları zorunlu öğrenim çağı olmaktadır. İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak milli eğitim Temel Kanunu'na göre;

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmek;
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden geliştirerek hayat ve üst öğrenime hazırlamaktır (Başaran, 1996, 8).

İlköğretim, eğitim süreci içinde en önemli öğretim kademesi olma özelliğini taşımaktadır. İlköğretim 6-14 yaş grubundaki öğrencilere temel beceri kazandırarak,

onları hayata ve bir sonraki eğitim kurumlarına hazırlayan bir eğitim devresi olup, eğitim sisteminin temel taşıdır. Bu nedenle tüm ülkelerde ilköğretim çocuklar için zorunlu hale getirilmiştir. Etkili vatandaş olarak yetiştirme amacıyla çocuklara bilgi, beceri ve tutum kazandırmak amacıyla hazırlanan eğitim-öğretim programında, eğitim kurumlarının temel misyonuyla birebir örtüşen amaçlara sahip olan ders Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleridir. Sosyal Bilgiler, “bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.”

2.2. İlköğretimde Sosyal Bilgiler

Eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri, çocuğun toplumsallaşmasını aynı zamanda, onun iyi bir insan, iyi bir vatandaş olarak yetişmesini sağlamaya çalışmaktır. Toplum tarafından resmi bir kuruluş olarak oluşturulmuş olan okul, kültürel mirası aktarmak ve ülke gençliğini gelecekteki hayata hazırlamakla görevlidir. İlköğretim Okulu Programının da amacı, öğrencileri iyi birer toplum, bölge, millet ve dünya vatandaşı haline getirmektir. İlköğretim okullarında, bu amaca hizmet eden en önemli dersler Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleridir. Çünkü Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin de temel amacı, çocukları etkili vatandaşlar olarak topluma hazırlamaktır. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri çoğu toplumda “vatandaş yetiştirme programı” olarak düşünülmektedir (Tanrıöğen, 2004, 12).

İlköğretimin ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi dersi Sönmez (1998, 10-11) tarafından, “Hayat Bilgisi, doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerdir. Doğal, toplumsal, sanatsal, çağdaş düşünce ve değerlerin bileşkesinden oluşmaktadır” diye ifade edilmektedir. İlköğretim dördüncü sınıftan itibaren Hayat Bilgisi dersinin yerini, aynı anlamda, ama daha genişletilmiş ve ayrıntılandırılmış konuları kapsayan ve Hayat Bilgisi dersinin uzantısı olarak nitelendirilebilecek olan Sosyal Bilgiler dersi almaktadır.

Her iki dersin de amacı, bireyin yeterli bilgi ve becerilerle donatılarak, etkili bir vatandaş haline getirilmesidir (Sönmez, 1998, 13).

Erden (tarihsiz, 8) Sosyal Bilgileri, "ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı" olarak tanımlamaktadır. Sönmez (1998, 17) de, Sosyal Bilgileri, "toplumsal gerçekle, kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler" olarak tanımlamakta, burada toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinliğin akla gelebileceğini belirtmektedir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, daha mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip, gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkilerin bu kavramın kapsamı içine girebileceğini de belirtmektedir.

2004 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına göre (2005, 44) Sosyal Bilgiler, "bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir" şeklinde tanımlanmaktadır.

Savaş ve Ünüvar'a (1999, 1) göre, İlköğretim Okulları Programında yer alan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi, bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorunlara en uygun cevabı verebilmesi için, bireyi hayata hazırlamayı, ona hayatın içinden olaylarla, bu olaylardan nasıl ders alması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarının neler olacağını hatırlatır ve öğretir.

Martorella'ya (1997, 6) göre, eğitimciler arasında Sosyal Bilgilerin tanımı ile ilgili tartışmalar devam etmektedir. Sosyal Bilgiler tanımlarından bazıları şöyledir: Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterliğinin artırılması için, sosyal bilimler ve insanlarla yapılan çalışmaların bütünüdür. Sosyal Bilgiler, sadece vatandaş eğitimi ile ilgilidir. Demokraside, vatandaşın eğitimi birbirine bağlı, ancak birbirinden farklı iki bölümdür. Bunlar, sosyalleşme ve sosyalleşmeye karşı değildir. Sosyal Bilgiler, demokratik bir toplumda bireyin yapısı, dünyadaki diğer insanlar ve toplumlarla ilişkilidir. Sosyal

Bilgiler programı içeriğini, tarih, sosyal bilimler, insanlar ve bilimden alır. Sosyal Bilgiler, bireyin, kişisel, sosyal ve kültürel deneyimlerinin bir yansımasıdır.

Sosyal Bilgiler, insan ilişkilerini göz önünde tutarak, insanların toplumsal ve fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim olarak tanımlanır. Türkiye’deki Sosyal Bilgilerin tanımı, Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğilimi programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planı olarak yapılabilir. Miğfer ders olarak kabul edilmesinin nedeni, onun bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de bir vatandaşlık eğitim programı olarak kabul edilmesidir. Bu program, yetiştirdiği vatandaşlarda, evrensel iki temel beceriyi, problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Barth ve Demirtaş, 1997, 1-6 Akt: Öztürk, Ünal).

Sosyal Bilgilerin temel amacının etkin vatandaşlar yetiştirmek olduğunu belirten Barth ve Demirtaş (1997, 1-3), bu genel amaç doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersinin, eğitim-öğretim süreci içerisinde bir hayat laboratuvarı olarak görülmesi gerektiğini ve bu dersin, sadece kitap, dergi, sınıf ve öğretmenlerin anlattıklarıyla sınırlandırılmadan, öğrencinin; sorgulayan, üreten, etkili vatandaş olarak yetişmesini sağlaması gerektiğini belirtmişlerdir.

Barth ve Demirtaş’ın (1997) aktarımına göre Barr, Barth ve Shermis Sosyal Bilgiler öğretimine rehberlik eden üç yaklaşımı şöyle tanımlamışlardır;

a)Vatandaşlık bilgisini aktarma olarak Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, Sosyal Bilgilerin temel amacı, öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi bir vatandaş olmalarını sağlamaktır. Kültürel miras aktarılırken, öğrencilere geçmişteki bilgiler ve olgular, temel toplumsal kurumlar, değerler, inançlar kazandırılmaya çalışılır.

b)Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşıma göre, iyi vatandaş yetiştirmek için öğrencilere, Sosyal Bilimlerle ilgili disiplinlerdeki bilgi, beceri ve değerler kazandırılmalıdır. Bu yaklaşım genellikle, konu alanı merkezli programlarda kullanılır.

c)Yansıtıcı inceleme alanı olarak Sosyal Bilgiler. Bu yaklaşıma göre, Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin bireysel ve toplumsal problemleri tanımlama, analiz etme ve karar verme süreçlerini geliştirmektir. Yansıtıcı inceleme, öğrencilerin

bu becerilerini geliştirmesine yardımcı olur. Bu yaklaşımda, sosyal bilgilerin belli bir kapsamı yoktur. Çağdaş sorunlar çalışmanın temelini oluşturur.

Sosyal Bilgiler öğretimi sırasında öğretmenler bu üç yaklaşımdan birini tercih edebilirler. Ancak, son yıllarda eğitimciler, Sosyal Bilgiler öğretiminde bu üç yaklaşımdan da yararlanmaktadırlar. Diğer bir deyişle, Sosyal Bilgiler öğretiminde, toplumun kültürel mirası, sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerden yararlanılarak öğrencilere aktarılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, öğrencilerde düşünme ve karar verme becerisi geliştirilmeye çalışılmaktadır (Erden, tarihsiz, 8).

Martorella (1997, 20), yukarıda belirtilen Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili üç yaklaşıma, Engle (1977), Nelson ve Michaelis (1980)'in çalışmalarından esinlenerek iki kategori daha eklemiştir. Bunlar:

1-Sosyal eleştiriler bilgisi: Sosyal Bilgiler Programı, inceleme, eleştirme, geçmiş geleneklerin yenilenmesi, sosyal çalışmaların yapılması, problem çözümünün şekillendirilmesi için fırsatlar sağlanması etkinliklerini içermelidir.

2-Bireysel gelişim: Program, pozitif düşünmenin gelişmesi ve bireysel etkinliğin güçlendirilmesini sağlamaya yönelik olmalıdır.

Sosyal Bilgiler Programı, öğrencilere aşağıdaki becerilerin kazandırılması için yardımcı olmalıdır:

1-Bilgi Kazanma (Bilişsel Gelişim): Demokratik bir toplumun gereği olarak, vatandaşın sadece bir yerden bilgi edinmeyle yetinmeyip, bu bilgiyi nereden bulacağını, bunu en uygun biçimde nasıl elde edeceğini ve kullanacağını bilmesi istenir. Bilgi edinebilme yeteneği olan öğrenciler etkili olurlar. Çeşitli yerlerden sürekli veri toplarlar. Bu verilerin ışığında hüküm verirler.

2-Düşünebilme İçin Bilgiyi Analitik Olarak Kullanmayı Öğrenme (Bilişsel Gelişim): Demokratik bir toplumda yaşayanlar, bilgiyi yorumlayıp, uygulayabilmen ve çeşitli şekillerde fikir ve verilerle iletişime girebilmelidir. Etkenler arasındaki ilişkiyi açıklayabilmen ve sorunlara çözüm bulmak için eldeki verilerden yararlanabilmelidir. Yeni bir şey yaratmak için bilgi ve fikirleri birleştirebilmeli, sonuç ya da çözüme ulaşabilmeli ve sonra bunları diğerleriyle bağdaştırabilmelidir.

3-Uygun Tutum, Değer ve Duygulara Sahip Olma (Duyuşsal Gelişim): Demokratik bir toplumda, vatandaşlar bilgiyi karar vermede kullanıp, bu kararları diğer bireyleri ve toplum refahını etkileyebilecek şekilde eyleme dökebilmelidir. Sorumluluk

sahibi bir vatandaştan beklenen davranışlar, bilgi edinebilme, eleştirel düşünebilme, toplumsal ve politik konuları da göz önünde bulundurarak değerlendirme yapmaktır.

4-Vatandaş Olarak Harekete Geçme (Psiko-motor Gelişim): Demokratik bir toplumda, vatandaşlara yaş ve gelişim düzeylerine göre, uygulamaya ve katılıma yönelik fırsatlar tanınması esastır. Böylelikle bu tür bir katılım sayesinde, öğrenciler vatandaşlık becerilerini kazanıp, Türkiye'nin politik, sosyal ve iktisadi kuruluşlarının geliştirilmesinde dolaylı bir sorumluluk üstleneceklerdir (Barth ve Demirtaş, 1997, 1.7).

Planlı öğretim faaliyetlerinin temel amacı, bireyde istendik yönde davranış değişikliği meydana getirmektir. Bireyin yeni bir davranışı öğrenmesi bilişsel, duyuşsal ve psikomotor süreçleri gerektirir. Ancak, bazı öğrenmelerde bilişsel faaliyetler, bazılarında duyguların kontrolü, bazılarında ise kas becerileri ağırlık taşımaktadır. Öğrencinin, toplumsal yaşama uyum sağlayabilmesi ve sosyal problemleri çözebilmesi için, hem bazı bilgi ve becerilere hem de değer ve tutumlara sahip olması gerekir

Sosyal Bilgiler Programının hazırlanmasında son yıllarda yeni yaklaşımlar önerilmektedir. Bunlardan biri “Küresel Eğitim” görüşünden, diğeri ise “Önemli Toplumsal Hareketler” görüşünden hareket etmektedir. Parker (2001)’e göre, Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak konularda bazı değişiklikler gerekmektedir. Eğitimin evrenselleşmesi ve dünya ülkelerinin bütünleşmesini sağlamayı amaçlayan küresel eğitimde dört temel çalışma alanı vardır. Bunlar;

1-Sistemlerin çalışması: Dünyada ekonomik, ekolojik, politik ve teknolojik sistemler önem kazanmaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler Programında bu sistemler ele alınmalıdır.

2-İnsan değerlerinin çalışması: Sosyal Bilgiler Programında hem insanı insan yapan evrensel değerlerin hem de grup ve toplum üyesi olmak için gerekli değerlerin kazandırılmasına önem verilmelidir.

3-Süreklilik gösteren sorunların çalışması: Dünyamızda süreklilik gösteren ve birçok ülke için sorun olan bazı problemler vardır. Sosyal Bilgiler Programında bu problemlere yer verilmelidir. Bunların başlıcaları, barış, güvenlik, yerel ve çevre sorunları, insan hakları gibi sorunlardır.

4-Dünya tarihinin çalışması: Dünya insanların, birbirlerini anlaması için birbirlerinin tarihlerini bilmeleri gerekir. Bu nedenle okullarda öğrencilere Dünya tarihi ile ilgili bilgiler de kazandırılmalıdır.

Toplumdaki hareketler ve Sosyal Bilgiler görüşü ile ilgili olarak, Dufour (1991)'a göre, II. Dünya savaşından sonra tüm dünyada sosyal ve politik hareketler ortaya çıkmıştır. Bunların başlıcaları, barış hareketi, kadın hareketi, çevre hareketi, insan hakları ve özgürlük hareketi, sağlık hareketidir. Bu hareketlere gönül verenler dernekler kurarak toplumlarda baskı grupları oluşturmaya başlamışlardır. Kuşkusuz, bu toplumsal hareketlerin bazıları okullarda görev alan öğretmen ve yöneticiler tarafından da desteklenmektedir. Öğrencilerde, bu hareketlerden bazılarını aktif olarak katılmaktadır. Bu nedenle toplumsal yapı üzerinde önemli rol oynayan bu hareketlerle ilgili konular okullara da girmeli ve öğrenciler bu konularda aydınlatılmalıdır. Bu konuların ele alınabileceği en uygun ders ise Sosyal Bilgilerdir (Erden, tarihsiz, 28-29-30).

2004–2005 öğretim yılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretim programlarında yaptığı köklü değişikliğin 9 il ve 120 pilot okulda uygulanması ile başlamış ve 2005–2006 öğretim yılından itibaren de tüm ülkede uygulanmaya başlanmıştır. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 12.07.2004 tarih ve 118 sayılı kararı ile İlköğretim Sosyal Bilgiler (4. ve 5. Sınıf) Dersi Öğretim Programı 2005–2006 öğretim yılında uygulanmaya konmuştur. 2004 Sosyal Bilgiler Programı aşağıda tanıtılmıştır.

2.3. Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi

20. yüzyılın başlarında sosyal yaşantıların giderek karmaşıklaşması, toplumsal değişimlerin ve çatışmaların artması, eğitimin, sosyal hayatın süreklilik arz eden yönlerini anlamlı bir biçimde değişime açık yönlerini de tutarlı bir biçimde sergileyebileceği bir nitelikte olmasını gerektirmiştir. Sosyal Bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak insanın var olduğu andan itibaren hem fen hem de sosyal bilimler eğitimi başlamıştır denebilir. Çünkü insan doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. İnsan yaşamak için hem doğanın hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır (Sönmez, 1996, 6).

“Sosyal Bilgiler” adı verilen konu alanının doğuş gerekçesi ve eğitimin bahsedilen toplumsal yönünün yani "Sosyal Bilgiler" in çıkış sebebi olarak açıklanması mümkündür (Dönmez, 2003, 34). Sosyal Bilgiler dersinde tarih ve coğrafya bilgilerinin ağırlığı azaltılmış Sosyoloji, Antropoloji, Ekonomi, Siyaset Bilimi ve Sosyal

Psikoloji'ye ağırlık verilmiştir. Sosyal Bilimler alanındaki kavram ve yöntemlere dayalı disiplinler arası bir yapı benimsenmiştir. Geleneksel tümdengelim ve anlatım öğretim yönteminin yerini tümevarım ve araştırma yöntemi almıştır. Öğrenciler bilginin pasif alıcısı olmaktan çıkartılarak bilgiyi aktif olarak elde eden eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler olarak yetiştirilmek istenmiştir (Erden, 1998, 6).

Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde, 1892 yılında toplanan Milli Eğitim Konseyi tarafından ele alınmıştır. Bu konsey, milli toplum anlayışını oluşturmak ve Amerika'ya dünyanın dört bir yanından göç eden milyonlarca göçmenin, Amerikan toplumsal hayatına bir vatandaş olarak entegrasyonunu hızlandırmak amacıyla Sosyal Bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal Bilgiler dersinin programı; Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmıştır.

Günümüzde Sosyal Bilgiler halen tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi konularının bir toplamı olarak algılanmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersinin tarihçesi bu kadar uzun olmakla birlikte Sosyal Bilgilerin tanımında tam bir görüş birliğine varılamamıştır ve bu konuda değişik tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Sosyal Bilgiler terimi değişik alanlardaki kişiler için farklı anlam olarak ta farklı biçimlerde düşünülmüştür. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersi ilkokullarda genel olarak tarih, coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersinin konularının uyumlu bir bileşimi olarak da düşünülmüştür. Sosyal Bilgiler dersi ilkokul birinci dönemde yer alan Hayat Bilgisi dersinin ikinci dönemde bazı konuları itibariyle özelleşmesidir. Nitekim Fen Bilgisi aynı dersin fen ve tabiata dönük konularında derinleşip genişlerken Sosyal Bilgiler de aynı dersin toplum hayatı, yani insanların yaşayış biçimlerine ait yönlerinde derinleşip genişlemektedir.

Türk eğitim sisteminde Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçları, köklü geleneğimiz ve eğitim sistemimizin dayandığı temellerle, ilkeler doğrultusunda belirlenmiştir. Milli Eğitim Kanunu, ilköğretim 1. ve 2. basamaklarındaki Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarıyla açıklamaları ve ortaöğretim kurumlarındaki Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu derslerinin programları incelendiğinde değişen toplum içinde insanın gelişimi ve yurttaşlık eğitimi gibi temel boyutların açılarak ele alındığı ve vurgulandığı görülmektedir (Dönmez, 2003, 40).

İlköğretim okullarında Sosyal Bilgiler adı, ülkemizde ilk defa 1968 programıyla yer almış, bundan önceki programlarda (1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948) Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi ve 1962’de Toplum ve Ülke İncelemeleri dersleri ile Sosyal Bilgiler dersi yürütülmeye çalışılmıştır (Sönmez, 1997). 1968’den sonra; 1989, 1993, 1998 ve 2004’te programlar yapılmıştır. Bu programlarda ders ismi olarak ‘Sosyal Bilgiler’ ismi korunmuştur (Tay ve Tay, 2006).

Sosyal Bilgiler Programı insanın sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve yakın gelecekteki etkisini ele alırken ülkemizdeki ve diğer ülkelerdeki hayat şekillerine yer verilerek insan ilişkilerine yönelmiş olur. Kısaca belirtecek olursak şöylece özetlemek mümkündür:

- a. İnsanların birbirleriyle olan ilişkileri
- b. İnsanlarla kuruluşlar arasındaki ilişkiler
- c. İnsanlarla mal ve hizmetler arasındaki ilişkiler.
- d. Besin, barınak ve giyim gibi insanın temel ihtiyaçlarının karşılama yolları
- e. Sosyal süreç, gelenek-görenek ve değerler
- f. İnsanın sosyal problemini çözmek için sarf ettiği gayretler. Netice olarak Sosyal Bilgilerin kültürel mirasın ve onun sürüp giden özelliklerinin ele alındığı bir program olarak düşünmek yerinde olur (Taşlı, 1987, 1-2).

Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişmeleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk haline gelmiştir (M.E.B.Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu 2005, 51). Bu gelişmeler sonucunda ülkemizde de Sosyal Bilgiler programı 2005-2006 öğretim yılında itibaren yenilenmiş ve 4. ve 5. sınıflarda uygulanmaya konulmuştur.

2.4. Yeni Sosyal Bilgiler İlköğretim Programı

Dünyada meydana gelen değişim süreci eğitim alanına yansımış, bu alanda ilk olarak eğitim programlarında uygulanmıştır. İnsanların ve toplumların sürekli bir

değişim içerisinde olmaları onları karmaşık sorunlarla karşı karşıya getirir. Toplum içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarıyla, toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamda, bireylere gerekli bilgi ve becerileri kazandırmada sosyal bilimlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyi toplumsallaştırma amacı güden eğitimde, sosyal bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve Sosyal Bilgiler kavramını meydana getirmiştir (Dönmez, 2003, 32).

Sosyal bilgiler yeni programı, bireyin kendinden başlayarak yaşadığı çevreyi anlamlandırma yollarını belirlemeye çalışmaktadır. Birey hayata ve dünyaya verdiği anlamı dil ile yapılandırır. Bu yapılandırma dört ana evreden oluşmaktadır. Bu evreler “*olgu, kavram, genelleme ve kuram*” olarak belirlenebilir. Bilginin yapı taşı olan kavramın tanımlanabilmesi için öncelikle olgunun tanımının yapılması gerekmektedir. Olgular; “*kolayca anlaşılabilen, kanıtlanabilen ve bilimsel verilere dayanan bilgiler*” olarak tanımlanabilir. Olguların ayırt edici ortak özellikleri; yani bir olgular kümesini başka bir olgular kümesinden ayıran sınıflamaya “kavram” denilir (MEB, 2006, 45). Yeni Sosyal Bilgiler ders programındaki değişikliklerin nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

- Bilimsel gelişmelere karşı eski program ve ders kitaplarının yetersiz kalması,
- Eğitimde yeni yaklaşımların ortaya çıkması ve bu yaklaşımların eğitime yansıtılmak istenmesi,
- Kaliteli bir eğitim sağlanmak istenmesi,
- Yenidünya anlayışında ekonominin önemli bir yere sahip olması ve yetişecek nesillerin ekonomiye ve demokrasiye duyarlı olmalarını sağlamak istenmesi,
- Bireysel ve toplumsal değerlerin geliştirilme ihtiyacı,
- İlköğretimde sekiz yıllık zorunlu temel eğitim anlayışının kabul edilmesine rağmen programda gereken bütünlüğü sağlayacak değişikliklerin yapılmamış olunması,
- Dersler ve konular arası bütünlüğün sağlanması ihtiyacı,

Yukarıda belirtilen tüm bu nedenlerden dolayı yeni bir eğitim programı hazırlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak; tüm dünyada bireysel toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçiminde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında iş ilişkileri ve iş gücü niteliğinde, yerleşme ve

küreselleşme sürecinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemine ve programlarına yansıtmak zorunlu hale gelmiştir (MEB, 2006, 25).

Sosyal Bilimler ile Sosyal Bilgiler arasında kesin bir ayrım yapmak mümkün değilse de, eğitim ve öğretim açısından her iki kavram farklı olarak ele alınmaktadır. Amaç, metot ve içerik bakımından farklı özelliklere sahiptirler. Köstüklü'ye (1998, 9) göre “Sosyal bilimler, bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir.”

Sönmez'e (1999, 15) göre sosyal bilimler, “insan tarafında üretilen gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler” olarak tanımlamıştır. İnsan tarafında oluşturulan gerçek, toplumsal olgular, kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu oluşanlar olarak ele alınabilir. Toplumsal yaşamı düzenleyen ilkeler Sosyal Bilgilerin konusu olabilir, fakat her sosyal bilimin kendi özel ilke ve önermeleri Sosyal Bilgilerin kapsamına girmeyebilir.

Sosyal Bilgiler dersinde olguların bir bütün içinde verilmesi çocuğun zihinsel gelişiminin tündengelimden tümevarıma doğru oluşu Sosyal Bilgilerde kullanılan öğretme yöntemleri, öğrenciye kazandırılacak hedef davranışların niteliğinden dolayı ve bilim dalında meydana gelen gelişmeleri öğrenciye öğretmek olası olmadığında sadece onun seviyesindeki bilgiler sosyal bilimlerin bir bileşkesi olarak sunulmalıdır (Sönmez, 1999, 15).

2005–2006 eğitim-öğretim yılında pilot okullarda uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler Programı yapılan bazı değişikliklerle 2006–2007 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm 6. sınıf ve 2007-2008 Öğretim yılından itibaren de tüm 7. sınıflarda uygulamaya konulmuştur. Programı hazırlayan Talim Terbiye Kurulu Başkanlığına göre sosyal bilgiler yeni programının hazırlanmasının gerekçesi özet olarak şu şekilde belirtilmiştir;

“Klasik eğitim sistemi, bilgi üretiminin yavaş olduğu sanayi toplumlarına göre geliştirilmiştir. Günümüzde iletişim ve ulaşımın hızlanmasıyla ortaya çıkan küreselleşme, toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutları ile ulusal kavram ve sınırları zorlamaktadır. Bu durumda bilgiyi üretme ve kullanma ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler yeni öğretim programının vizyonu; çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, insan haklarına saygılı ve bulunmuş olduğu çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayan, kullanan

ve düzenleyen, eleştirel düşünme becerisine sahip, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal hayatta etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı yetiştirmektir” (MEB, 2006, 25).

Sosyal Bilgiler Yeni Programı, beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlar gibi temel öğelerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda sosyal bilgiler programındaki amaç, öğrencilerin bireysel farklılıklarını kabul eder. Öğrencilerin gelecekte kazanılması beklenen niteliklerinin geliştirilmesine yardımcı olur, Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak öğrenmeyi ve öğrenmenin gerçekleşmesini dikkate alır. Öğrencileri eleştirel düşünmeye ve soru sormaya yönlendirir.

Güngördü’ye (2002, 130) göre “Sosyal Bilgilerde bireyin sosyal ve fiziki çevresi ve bu çevreyle olan ilişkileri incelenirken, gerekli olan yerlerde bireyin seviyesinde olmak üzere, tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dışında diğer sosyal bilimlere de girilir. Örneğin, “Aile içinde geçimimizi nasıl sağlıyoruz?” dediğimiz zaman, öğrenci seviyesinde ekonomi alanına girilmiştir.

Sosyal Bilgiler eğitim alanının yarattığı bir kavramdır. Bu disiplinler arası alan, sosyal bilimler alanındaki kuramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak, bireyin toplum içinde gelişmesini yetiştirilmesini amaçlar. Sosyal Bilgilerin temelini sosyal bilimler oluşturur. Sosyal Bilgiler, öğretim amacıyla sosyal bilimlerden seçilmiş ve basitleştirilerek düzenlenmiş konulardır (Dönmez, 2003, 33).

2.5. Eski ve yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Karşılaştırılması ve Sosyal Bilgiler Öğretimi

Hazırlanan yeni programın eski programda ortaya çıkan eksiklikleri kapatacağı ve sosyal bilgiler dersini daha işlevsel hale getireceği düşünülmektedir. Hızlı bir gelişim ve değişim çağı olan 21. Yüzyılda tüm ulusların en büyük çabası, bu değişim sürecine ayak uydurabilecek yeteneklerle donatılmış, nitelikli ve kendini sürekli yenileyen bireyler yetiştirmektir.

Alt yapısı 1940’lı yıllara dayanan ve durağan bir yapıya sahip olan klasik eğitim sistemi, esnek ve dinamik olan bilgi toplumu için uygun görülmemektedir. Eski programda yapılan bazı değişikliklerin reform niteliğinde olmadığı ve doku uyumsuzluğu nedeniyle başarılı sonuçlar veremediği öne sürülmektedir (Semenderoğlu, 2005, 143).

İnsan gücü kaynaklarını yetiştirme ve kanallere etmede en etkili araç eğitimidir. Öğretmenler bu etkili aracın önemli bir ögesini oluşturur. 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim programı davranışçı yaklaşıma göre oluşturulmuştur. Bu yaklaşımda, bütün, parçalara (ünite ve konulara) bölünerek ele alınmıştır. Ancak insanlar olay ve olguları bütünsel olarak değerlendirme düşüncesi eğilimindedir. 2004 Sosyal Bilgiler yeni programı ise yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış olup, bu programda eski programdan farklı olarak içsel değerlendirmeler ön plana çıkmaktadır

Programlar ne kadar iyi yapılırsa yapılsın, öğrenme ortamı ne kadar iyi düzenlenirse düzenlensin, iyi nitelikli öğretmenler yetiştirilemediği sürece yapılan yatırımlar ve çabalar boşunadır. Hiçbir eğitim modeli, o modeli işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretemez. Bundan dolayı bir okul ancak içindeki öğretmenler kadar iyidir (Kuran, 2002, 253).

Yeni program yapısal olarak değerlendirildiğinde bazı yeni öğeler (öğrenme alanı, örnek etkinlikler, kazanımlar, açıklamalar vb) göze çarpmaktadır. Yeni programda da ünite kavramı bulunmasına karşın, değer, tutum ve becerilerin etkinlikler aracılığıyla kazandırıldığı tematik yaklaşım esastır. Bu yaklaşımda, temalar çerçevesinde oluşturulan etkinlikler sırasında değer, tutum ve becerileri kapsayan formasyonu, öğrenme-öğretme süreci içinde, öğretmen rehberliğinde, öğrencilerin yapılandırması hedeflenmiştir.

İyi bir öğretmen öğrenciye, okul yöneticilerine ya da velilere göre değişebilir. Gerçek anlamıyla iyi ve etkili öğretmen; öğrencinin uygulanan programın hedefleri doğrultusunda öğrenmesine yardımcı olan öğretmendir (Erden, 1998, 38). Öğretmen mesleğinin icrası sırasında öğretmenin iki temel niteliği önem taşır: Bunlar kişisel özellikler ve entelektüel vasıflardır. Etkili bir öğretmende bulunması gereken kişisel özellikleri şöyle özetlemek mümkündür: İşbirlikçi, demokratik tutum, kişiye nezaket ve anlayış, sabır, geniş bir ilgi yelpazesi, hoş bir görünüş ve davranışlar, adalet ve tarafsızlık, espri yapma yeteneği, tutarlı davranış, öğrenci sorunlarıyla ilgili olma, esneklik (Kızıltepe, 2002, 11).

Etkili öğretmende bulunması gereken entelektüel vasıflar ise: Öğretmenin bilgisi, derse nasıl ve ne kadar hazırlandığı, bilgiyi aktarırken ne dereceye kadar net olduğu, öğrencilerinin nerelerde anlama/kavrama zorluğu çektiğini belirleme gelir. Ortak kanıya göre iyi/etkili öğretmen konusuyla ilgili olan kavramları, gerçekleri

işlemleri çok iyi bilir; fakat sadece bunları bilmekle kalmayıp, bu bilgileri derslerine, açıklamalarına, ev ödevlerine, sınavlarına, sorularına ve sınıf içi etkinliklerine nasıl yansıtacağını da bilir (Kızıltepe, 2002: 11). Bir şeyi iyi bilmek demek, onu öğretmek demek değildir. Bilmek farklıdır, öğretmek farklıdır. Her öğretene bilgi sahibidir. Ama her bilen öğretiyor olamaz. Çünkü nasıl öğretileceğini bilmesi gerekir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005, 2).

Günümüzde teknolojik gelişmelere ve bilgi patlamasına karşın öğretmenin rolü azalmamış, aksine artmıştır. Aslında sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeler öğretmenin rolünün önemini ve ağırlığının büyüklüğünü açık bir biçimde ortaya koymaktadır. O yine eğitimin en değişmez ögesidir. Öğrencinin moral değerler kazanması ve duygusal gelişimi için öğretmene kaçınılmaz bir gereksinim duyulmaktadır (Ataunal, 2003, 59). Öğrencilerin “Büyüme ve gelişmesi” tüm öğretmenlerin büyük bir içtenlikle katıldıkları ortak bir amaçtır. Öğretmenler her yaştaki öğrencide sorumluluk duygusunu geliştirmek için uğraşırlar (Gordon, 2003, 7).

Bu bağlamda günümüz öğretmeni; bilgi kaynağı olma ve bilgiyi aktarma durumunda değil de, öğrenciyi bilginin kaynağına yönlendiren, özgür ve bilimsel düşünme gücünü doğruluğu yeterince kanıtlanmamış olan hiçbir şeye inanmamayı, araştırmacı, sorgulayıcı, soyut ve yaratıcı düşünebilmeyi, kuşkucu olmayı öğreten biri olmalıdır (Doğanay, 2005, 42).

Değişen dünyada eğitimin hedefleri de değişmiştir. Evrensel düşünebilen, etnik ve ulusal sınırların içinde kalmayan, uzlaşmacı, her türlü bilgi, kural ve değeri sorgulayabilen; sorunlara çözüm üreten, hoşgörülü laik ve özgürlükten yana olan, insanı ve doğayı sevip kollayan; olaylara çok boyutlu bakabilen, doğrudan demokrasiyi benimseyen, seçme seçilme ve yaptırım hakkını kullanabilen; görev ve sorumluluktan kaçmayan hakkını arayabilen, bilim, sanat ve felsefeyle ilgilenebilen, sporla uğraşabilen, kendini sürekli geliştirebilen kişiler yetiştirmek eğitimin yeni hedefleri olmuştur (Sönmez, 2000, Aktaran, Öztürk ve Otluoğlu, 2003, 28-29).

“Dünya eğitim sistemlerinde meydana gelen değişimlerden en fazla etkilenen alanlardan biri, Sosyal Bilgiler öğretimi olmuştur. Çünkü Sosyal Bilgiler öğretim programları, bireylerde siyasal, sosyal kültürel ve ekonomik alanlarda olumlu davranışlar geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yenidünya düzeni, bu alanlardaki paradigmaları değiştirmeye başlamıştır. Bu değişim, Sosyal Bilgiler öğretim

programlarında ciddi bir revizyonu zorunlu hale getirmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003, 29).

2.6. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Amacı

Sosyal Bilgiler teriminin kısa ve herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Bunun en önemli nedeni; Sosyal Bilgilerin sosyal bilimlerin içinde yer alan farklı tanımlara sahip bir çok disiplinden oluşmasıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler eğitimi alanında en etkin kurumlardan biri olan National Council For The Social Studies [NCSS]'e göre; Sosyal Bilgiler; “sosyal bilim alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır” (Er, 2005, 3).

Türkiye'de ise Sosyal Bilgiler, konunun uzmanları tarafından değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Köstüklü (1997, 11)'ye göre Sosyal Bilgiler, “öğretim amacıyla sosyal bilimlerden seçilmiş, basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konular, bilgiler bütünü” olarak tanımlanır. Erden (1995, 8)'e göre ise “ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayak olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı” olarak tanımlanmaktadır.

Etkili vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen Sosyal Bilgilerin tanımı üzerinde görüş birliğine varılamamıştır. Çileli (1995, 24) Sosyal Bilgileri, "kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımızdaki etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini esas alan bir ders" olarak tanımlanmıştır. Barth ve Demirtaş (1997, 16)'da Sosyal Bilgileri "insan ilişkilerini göz önünde tutarak, insanların sosyal ve fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilimdir" diye tanımlamışlardır. Sönmez (1999, 17) ise " toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler" diye ifade etmiştir. Tanımlarda da anlaşılabacağı gibi; Sosyal Bilgilerin kaynağı sosyal bilimlerden oluşmaktadır. Tarih, Coğrafya, Hukuk, Sosyoloji, Psikoloji, Antropoloji, Eğitim, Ekonomi, Felsefe Sosyal Bilgiler içindedir. Sönmez (1997, 9)'e göre ilköğretimdeki Sosyal Bilgiler tüm bu derslerin kesiştiği alandır.

Temel eğitim programının amacı, öğrencileri iyi birer toplum, bölge, millet ve dünya vatandaşı haline getirmektir. Toplum tarafından resmi bir kuruluş olarak

oluşturulmuş olan okul, kültürel mirası aktarmak ve ülke gençliğini geleceğe hazırlamakla yükümlüdür. Temel eğitim, toplum tarafından oluşturulan okullarda öğrenciye bilgi, tutum ve beceri kazandırmayı amaçlayan bir nitelik taşır. Demokrasi, üretken vatandaşlar gerektirdiğine göre, yukarıda sayılanlar bir vatandaş da bulunması gereken özelliklerdir (Barth ve Demirtaş 1997, 11).

Yeni hazırlanan Sosyal Bilgiler programında çeşitli öğrenme alanları belirlenmiştir. 2005–2006 öğretim yılından itibaren ilköğretim okulları dördüncü ve beşinci sınıflarında uygulamaya konulan bu programda sınıflar için belirlenen öğrenme alanları şunlardır:

1. Birey ve Toplum
2. Kültür ve Miras
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler
4. Üretim, Dağıtım ve Tüketim
5. Zaman, Süreklilik ve Değişim
6. Bilim, Teknoloji ve Toplum
7. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler
8. Güç, Yönetim ve Toplum
9. Küresel Bağlantılar

Sosyal Bilgiler programı Barr, Barth ve Shermis'in (1977) ortaya koyduğu üç geleneği de önemsemektedir. Bilindiği gibi bunlar :

1. Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler,
2. Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler
3. Yansıtıcı problem çözme olarak Sosyal Bilgiler.

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımları kazandırmayı amaçlamaktadır (M.E.B.Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu 2005, 51).

Ayrıca, Barth ve Demirtaş (1997, 16) Sosyal Bilgiler dersinin esas amacını “öğrencilere mantıklı ve iyi kararlar alabilmeleri ve sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak davranabilmeleri konularında yardımcı olmaktır” diye ifade ettikten sonra; iyi ve mantıklı karar alabilmeyi ise; 1. Bilgi edinme, 2. Bu bilgiyi düşünme için analitik olarak kullanabilmeyi öğrenme, 3. Buna uygun duygular için de olma yada tepkide bulunma ve

4. Vatandaş olarak harekete geçmeye bağlamışlardır. Bu beceriler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimlerini ifade eder ve bunları yerine getiren öğrenci iyi bir vatandaş konumuna gelmiş demektir. Sağlamer (1983, 8-9) Sosyal Bilgiler eğitiminin genel amacının, düşünme yeteneğini geliştirmek olduğunu, bütün alanların bu amacın gerçekleşmesine katkıda bulunması gerektiğini; bunların yanında kendini bilmeye, insan ilişkilerine, ekonomik yeterliliğe ve vatandaşlık sorumluluğuna da katkı sağladığını vurgulamaktadır.

Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi (vatandaşlık) gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan ancak gerçekte sosyal bilimler denilen sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji vb. disiplinlerden seçilerek o yaşlardaki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yakın özelliklere sahip duruma getirilen konular içerir. Temel kültür öğelerini, bir çok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren, ilköğretim düzeyinde (bilişsel, duyuşsal) ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir derstir (Dönmez, 2003, 32-33). Özetle Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının (analizlerinin) bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsar.

2.7. Ders Kitapları ve Öğretimdeki Yeri

Öğretim faaliyetlerinde çok çeşitli araçların geliştirilmesine rağmen, ülkemiz şartları dikkate alındığında ders kitapları öğretme ortamının en önemli tamamlayıcısıdır. Özellikle ülkemizde ders araç ve gereçlerinin sınırlı olması sağlıklı bir öğretmen eğitiminin olmaması nedeniyle yazılan ders kitapları önemini korumaya devam etmektedir (Yalçın, 1994). Özbay'ın (2003, 27) yaptığı araştırma Yalçın'ın bu görüşünü desteklemektedir. Araştırmanın ilgili bölümünde öğretmenlerin derslerinde kullandıkları öğretim materyalleri arasında ders kitaplarının ilk sırayı aldıklarını belirtilmektedir.

Öğretimi kolaylaştırmada öğretmenin en büyük yardımcısı olmakla birlikte, evinde çalışmak, ödevini yaparken yardım almak isteyen öğrencinin de başvurduğu birinci derece kaynaktır. Ders kitaplarına ilişkin eleştirilerden birisi, kitapların öğrenciler için değil de, öğretmenler için yazılmış olması şeklindeki bir iddiadır (Duman ve Ark., 2001).

Bir ders kitabının seçiminde ve okutulmasında önemli unsurlardan biri kuşkusuz öğretmendir. Bir öğretmen ders vermeden önce bazı unsurları ve ayrıntıları gözeterek anlatacağı dersleri hazırlamalıdır. Bir öğretmen ne kadar deneyimli biri olursa olsun, okutacağı dersin konularıyla ilgili öğretim materyallerini (ders kitabı, yardımcı kitaplar, ders notları vs) önceden birkaç kez dikkatlice okumalı, dersin içeriğini öğrenmelidir, ders kitabının öğretme amaçlarını analiz edip, önemli ve güç noktalarını belirleyip, yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştiren etmenleri bulmalıdır. Ayrıca öğretmen kitaptaki tüm alıştırma problemlerini çözüp, her birinin problem çözmede kazandırdığı temel bilgiyi bulmalıdır. Ders kitabı yalnızca öğrenci için değil, öğretmen için de oldukça yararlıdır (Ersoy, 1998).

Kitap kapağının çekiciliğini sağlamada kitabın başlığı da önemli rol oynar. Kitabın başlığı öğrenciler için anlaşılır, öz, ilgi ve dikkat uyandırıcı olmalıdır. Bir kitap kapağında aynı zamanda yazar ya da yazarların adı, yayın evinin adı, kitabın kaçınıcı baskı olduğu gibi gerekli diğer bilgiler de yer almalıdır. Ayrıca kitabın çekiciliğini etkileyen diğer faktörler arasında, kullanılan renkler, yazı türü ve puntoları da sayılabilir. Ders kitabını seçerken aynı zamanda okuyucu kitabın içindeki bilgileri bir sistematik içinde görmek isteyecektir. Kitapta bilgilerin bir kısmı düz bilgi, bir kısmı tablo ve şemalarla bir kısmı da şekillerle verilmektedir. Bu nedenle ders kitabında içindekiler sayfasının düzenli bir sistematik içinde verilmesi gerekmektedir. Ayrıca kitap içinde geçen şekil, şema ve tabloların ve hatta kitabın arkasında verilen eklerin listesinin verilmesi önemlidir (Ersoy, 1998).

2.7.1. Öğretim Aracı Olarak Ders Kitapları

Ders kitapları, öğrenme-öğretme sürecinin en yaygın kullanılan ders aracıdır. Günümüzde ders kitaplarının sınıf içindeki yeri hâlâ önemini sürdürmekte olup, öğretmenler birçok etkinliği kitap ile yürütmektedirler. Çoğu öğretmen, öğretim programlarına hiç bakmadan öğrenme-öğretme etkinliklerine ilişkin düzenlemeleri ders kitaplarına göre yapmaktadır. Bundan dolayı ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır (Kızılçaoğlu, 2003).

Gerçekten bir dersin amacına ulaşmasında ders kitabının önemli katkısı yadsınamaz. Ders kitapları, bir yandan öğrencilerin neler öğreneceklerini belirlerken, diğer taraftan öğretmenlerin öğreteceklerini de etkileyen kaynaklardır. Buna karşın

belki de en fazla eleştirilen eğitim araçlarıdır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin kullandıkları ders kitapları ile ilgili bir takım sorunların bulunduğunu rahatlıkla söylenebilir (Gümüş, 2004).

2.7.2. Ders Kitabı Öğretim Programı İlişkisi

Herhangi bir kitabın ders kitabı olarak nitelendirilmesi, ilgili dersin programıyla örtüşüp örtüşmediği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ders kitabı, programın hedef ve davranışlarının (kazanımlarının) gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç demektir. Bu açıdan bakıldığında, ders kitabı birçok aracın işlevini yerine getirme durumunda olan bir araçtır. Ders kitaplarının pek çok özelliğe sahip olması, araçların seçiminde öğretmenlerin tercihlerini önemli ölçüde etkilemektedir. İyi hazırlanmış ders kitapları, konuların sıralanışı ve hazır etkinliklerle amaca uygun, düzenli ve hızlı bir öğretimin yapılmasına imkân verir (Şahin, 2003).

Ders kitapları öğretim sırasında, öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak olma özelliğini taşıdığı gibi, sınıf içi öğrenme-öğretme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Yüksek Öğretim Kurumu ve Dünya Bankası'nın 1999 yılında yaptığı bir araştırmada, ders kitaplarının Türkiye'de sınıf içi öğretimin içeriğini büyük ölçüde belirlediği, bu nedenle öğretmenlerin kendilerini ders kitabı kullanmak zorunda hissettikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle ders kitabının, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına yön veren ve en çok kullanılan öğretim aracı olduğunu söylenebilir (Kılıç ve Seven, 2002, 19).

2.7.3. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Özellikleri

2005–2006 eğitim-öğretim yılından itibaren okutulmaya başlanan ve Milli Eğitim Bakanlığı'na hazırlanan sosyal bilgiler ders kitapları, Talim Terbiye Kurulu başkanlığı tarafından kabul edilerek daha önceki yıllarda okutulan ders kitaplarından biçim, içerik ve yapısal olarak büyük farklılıklar göstermektedir.

Yeni programa göre hazırlanan ders kitapları biçim olarak incelendiğinde ders kitaplarının giriş kısmında kitapta kullanılan şekil, çizim ve sembollerin ne anlama geldiği ve bunların nasıl kullanılacağına yer aldığı bir “organizasyon şemasına yer verilmiştir. Bu uygulama ile kitapla ilk defa karşılaşan öğrenci kitapta neler

bulabileceğini kolayca anlamaktadır.

Her ünitenin başında öğrencide öğrenme merakını uyandıracak bir ünite kapağı yer almaktadır. Ünite kapağında, öğrencide hedeflenen kazanımları içeren öğreneceklerimiz kısmı bulunmaktadır. Ünite süresi boyunca işlenecek belirli gün ve haftalarada yeni ders kitaplarında yer verilmiştir. Daha önceki yıllarda kullanılan ders kitaplarında böyle bir yaklaşımın olmadığı görülmektedir.

Yeni bir konuya başlanırken öğrencilerin hem önceki bilgilerini tekrarlayacağı hem de işlenecek yeni konuya ilişkin öğrencilerde ilgi uyandıracak bir ‘Haydi Düşünelim’ ünitesi bulunmaktadır. Ayrıca bu bölümde her öğrencinin görüşlerini ifade edebileceği hazırlık soruları yer almaktadır. Hazırlık aşamasındaki bu soruların cevaplanması öğrenmenin ilk basamağı olan hazırlık kısmını gerçekleştirmektedir.

2.8. Konu İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, araştırma konusu ile ilgili olarak, yurt içinde ve dışında yapılan çalışmaların özetlerine yer verilmiştir.

2.8.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Güneş (1993) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde bulunan 30 yönetici ve 50 beşinci sınıf öğretmenine uyguladığı araştırmasında “İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeniliklerin Değerlendirilmesi”ni incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmen ve yöneticilerin tüm yeterlilik alanlarına sahip olma gerekliliği ve sahip olma konusunda aynı yönde cevap verdikleri, yeterliliklere sahip olma gerekliliğine ilişkin gözlenen farklılıklarda öğretmenleri daha olumlu tutum geliştirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen ve yöneticilerin sahip olması gerekenle sahip olunana yeterliliklere ilişkin kendi algıları arasında anlamlı farklılıkların olduğu da saptanmıştır. İlkelerin dikkate alınması gerekliliği ile dikkate alınma durumuna ilişkin öğretmen ve yöneticilerin aynı yönde görüş bildirdikleri, dikkate alınması gereken ilkelerle ilgili gözlenen farklılıklarda ise yöneticilerin daha olumlu tutum geliştirdikleri, ilkeleri dikkate almada ise kendilerini yöneticilerin algıladıklarından daha olumlu algıladıkları gözlenmiştir.

Aydiner (1995), “İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına İlişkin Öğretmen ve Müfettiş Görüşleri” adlı araştırmasında, ilköğretim dördüncü ve

beşinci sınıf Sosyal Bilgiler Programına ilişkin öğretmen ve müfettiş görüşlerini belirlemek için betimsel bir çalışma yapmış olup, araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler Programının, program geliştirme ilke ve tekniklerine uygun olarak hazırlanmadığı, programın yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerektiği konusunda öğretmen ve müfettişlerin aynı görüşleri paylaştıklarına dikkat çekmiştir. Ayrıca öğretmen ve müfettişlerin ilköğretimdeki çocuklara verilen tarihî bilgilerin daha anlaşılır ve kısa olmasının gerektiği görüşlerini paylaştıkları belirtilmiştir.

Köken (1995), “İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi ” adlı çalışmasında, ilkokullarda sosyal bilgiler dersinin işlenişi ile ilgili, ilkokul öğretmenleri ve ilköğretim müfettişlerinin görüşlerini alarak, mevcut eksikliklerinin ne derece giderilebileceğini ve karşılaşılan güçlükleri tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmada veri aracı olarak anket kullanılmış. Konya ilinin 3 merkez ilçesinden 12 okul örnekleme alınmıştır. Okullar farklı sosyo-ekonomik düzeyde olacak şekilde belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen ve müfettişlerin çoğunlukla sosyal bilgiler dersinin: tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi olmak üzere çok yönlü bir bütün olarak işlenmesinde fayda görülmüştür. Araştırmada, sosyal bilgilerin ciddi ve amacına uygun yürütülebilmesi için iyi bir planlama yapılması, dersin işlenişinde değişik araç gereçlere, gezi ve gözlemlere daha fazla yer verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Piriçdane tarafından 1997 yılında yapılan “İlköğretim I. Kademe Sosyal Bilgiler Ders Programlarının Değerlendirilmesi” konulu araştırma İstanbul ilinde 1995-1996 öğretim yılında görev yapmakta olan öğretmenlerden alınan örneklem ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma betimsel nitelikte olup, veriler anket yoluyla toplanmıştır. Piriçdane, araştırma bulguları doğrultusunda; öğretmenlerde bu dersi ayrı ayrı öğretme eğilimlerinin oldukça yaygın olduğunu, yine öğretmenlerin programı istenilen düzeyde bilmediklerini, en çok uygulanması istenilen öğretim yöntemlerini çok düşük oranda ya da hiç uygulamadıklarını ve geleneksel öğretim yöntemlerinden kurtulamadıklarını vurgulamışlardır. Araştırma sonunda ilköğretim okullarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler Ders Programının ihtiyaçlarla yeterince uygunluk göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma programın, yeni anlayış ve yaklaşımlara uygun olarak program geliştirme ilkeleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Aydın (2001) tarafından, “ Eğitim Fakültesi Mezunu Olan ve Olmayan Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yeterliliklerini Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Çalışma” 2000- 2001 eğitim öğretim yılında Ankara ili Etimesgut İlçesindeki ilk ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan 260 öğretmene, araştırmacının hazırlamış olduğu anket uygulanmış ve araştırmanın bulgularına göre, okullarda ölçme değerlendirme faaliyetlerin yapılmasında en fazla sınıfların kalabalık olma sorunu ortaya konulmuştur.

Işık (2001) “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Sınıf Ortamında Öğretilmesinde Karşılaşılan Güçlüklerle İlgili Uzman, Müfettiş ve Öğretmen Görüşleri”ni incelemiştir. Araştırmada sosyal bilgiler programının sınıf ortamında öğretilmesinde program, öğretmen, ders kitapları, araç-gereçler ve zamandan kaynaklanan bazı güçlükler saptanmıştır. Bu nedenle sosyal bilgiler programında ders kitaplarının, araç-gereçlerin ve zamanın yeniden düzenlenmesi gerektiği, öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili seminerlere alınmaları, vurgulanmıştır.

Özden (2005) tarafından “2004 Yeni Hayat Bilgisi Programının, Öğretmen Görüşleri Esas Alınarak Değerlendirilmesi” konulu çalışması Samsun ilindeki 5 pilot okulda görev yapan 20 sınıf öğretmeni ile yapılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen mülakat formu ile toplanmıştır. Araştırmada öğretmenlerimizin değerlendirme formlarını karışık bulduğu, fiziksel şartlardan dolayı uygulamada problemler yaşandığı, ürün dosyalarını çok faydalı buldukları açıkça görülmektedir.

Aykaç ve Başar (2005) tarafından “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi” konulu çalışması Samsun ili Atatürk İlköğretim Okulu ve Ankara ili Keçiören ilçesi Hacı Mustafa Tarmanlar İlköğretim okulunda görev yapan 25, 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile yapılmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yeni programda en büyük sıkıntı değerlendirmede yaşanıyor ifadesini 25 öğretmenden 16’sı olumlu yanıt vermiştir.

Öztürk ve Tuncel (2006) tarafından “Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşleri” isimli çalışması 2005-2006 öğretim yılında İstanbul ili ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıflarda görev yapmakta olan 316 sınıf öğretmeni ile yapılmıştır. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen anket ile toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin hemen hepsi yeni programın değerlendirme boyutuna olumsuz tepki vermiştir. Öğretmenlerin çok

büyük bir kısmı programın değerlendirme boyutunu yeterince anlamadığını ve uygulamada ciddi zorluklar yaşadığını belirtmiştir.

2.8.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Fenton (1991) yaptığı çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinin yansıtıcı (eleştirel) düşünme ile yeniden yapılanmasına değinmiştir. Fenton bu yapılanmada, zorlayıcı birçok bilginin kaldırılarak, öğrencilere bilimsel araştırma tekniklerinin ve Sosyal Bilgiler disiplinlerinin öğretilmesi için programın yeniden yapılandırılmasını, gerekli araç-gereçlerin sağlanmasını ve öğretmenlere programın tanıtılmasını belirtmektedir.

Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi'nin (NCSS, 1993) yaptığı bir araştırmada, Sosyal Bilgiler Dersi aracılığı ile iyi vatandaş yetiştirilebilmesi için güçlü bir öğrenme ve öğretme ortamının önemi belirtilmiş ve amaçların, içeriğin belirlenmesi ve güçlü bir öğrenme-öğretme çalışması için, programda anlamlılık, bütünlük, değerler, geliştirilebilirlik ve aktifliğin olmasının gerektiği üzerinde durulmuş, öğretmenin rolü ve gelecek için kendini yetiştirmesinin önemi ortaya konulmuş, bunun için de güçlü bir Sosyal Bilgiler Programının geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Fernstrom ve Goodnite (2000), yayınladıkları makalede sosyal bilgiler öğretiminin çok çeşitli araç ve tekniklerini kullanımına olanak sağladığını ve bu yolla öğrencilerin farklılıklarına hitap edeceğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenler bu yönde yardımcı olacak etkinlikler önermişlerdir.

Smeets ve Mooij (2000) tarafından yapılan araştırmada ortaöğretim coğrafya dersinde çoklu ortamın, öğrencinin akademik başarısı ve sınıf içi etkileşimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu amaçla üç pilot okul belirlenmiş her okulda çoklu ortam sınıfları ve geleneksel sınıflar oluşturulmuştur. Araştırma iki yıl sürmüştür. Öğrencilerin sınıf içi ve dışı davranışları kamera ile kaydedilmiş ve akademik başarıları test edilmiştir. Sonuçlar çoklu ortamda ders gören öğrencileri öğrenci-öğrenci, öğretmen-öğrenci arasındaki etkileşimin geleneksel sınıflar göre çoklu ortam sınıflarının lehine önemli bir derecede farklılık gösterdiğini, ancak her iki grubun akademik başarılarında bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır.

Tomlinson (2001) sınıf içinde öğrenenlerin değişime cevap verebilmeleri için öğretmenin göstereceği çabanın da farklılaşması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre öğretmen, bireysel ya da küçük grupları değiştirmek için elini uzattığında onların

eğitiminde mümkün olabilecek en iyi öğrenme becerisini yaratıyorsa öğretimi farklılaştırmıştır. Tomlinson'a göre öğretmen öğrencilerin hazır bulunuşlulukları, ilgileri ya da öğrenme profillerine göre sınıfta en az dört temel ilke oluşturarak öğretimi farklılaştırabilir:

- a. İçerik: Öğrencinin öğrenmek için ihtiyaçları nelerdir? Ya da öğrenci bilgiye nasıl geçiş yapacak?
- b. Süreç: Öğrencinin içeriği anlamalarını sağlayacak aktiviteler
- c. Sonuç: Öğrencinin üniteye neler öğrendiklerine yönelik sorularla projeyi sonuçlandırmak
- d. Öğrenme Çevresi: Sınıfta çalışmanın yolu

Gardner ve Demirtaş (1996)'a YÖK/Dünya Bankası tarafından Milli Eğitimi Geliştirme Projesi dahilinde hizmet öncesi öğretmen eğitimi için hazırlatılan teorik çalışma, öğretmen ve öğrenci kılavuzu olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretimi için kullanılabilecek yöntem ve teknikler örnekler verilerek anlatılmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Milli Eğitim Yayınevine ait İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik, dil anlatım, ölçme ve değerlendirme, tasarım, düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi, amacıyla yapılan araştırmanın bu bölümünde, araştırma yöntemi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Araştırmanın yöntemi kapsamında, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, veri toplama aracının uygulanması ve verilen çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Betimsel nitelikte yapılan araştırmada tekil tarama (survey) modeli kullanılacaktır. Tarama modeli, geçmişte veya halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2006, 77). Bu araştırma ilgili okullarda görev yapmakta olan öğretmenlerden toplanacak görüşlere dayalı olup, betimsel nitelikte bir çalışma olacaktır. Betimsel istatistik, bir örneklem üzerinde ya da ulaşılabilen durumlarda, evrenin tamamından gözlem yapılarak elde edilen verileri kullanarak, araştırmaya katılan bireylerin ya da objelerin özelliklerini betimlemeyi amaçlayan bir süreçtir (Büyüköztürk, 2002, 5).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 2009 – 2010 eğitim öğretim yılında İçel ili merkezinde görev yapan 299 beşinci sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise İçel İli Merkez Yenişehir, Mezitli, Toroslar, Akdeniz ilçelerinde görev yapan beşinci sınıf öğretmenlerinden toplam 299'u oluşturmaktadır. Örneklemle ilgili özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Özellik	f	%
Cinsiyet		
Kadın	166	55,5
Erkek	133	44,5
Kıdem		
0-5 yıl	4	1,3
6-10 yıl	26	8,7
11-15 yıl	163	54,5
16 + yıl	106	35,5
Mezun Olduğu Bölüm		
Eğitim Fakültesi	296	99,0
Diğer Fakülteler	3	1,0
Görevdeki Statü		
Kadrolu	294	98,3
Ücretli	5	1,7
Sınıf Mevcudu		
0-15	1	0,3
16-29	18	6,0
30-44	260	87,0
45 +	20	6,7
Seminere Katılma		
Evet	221	73,9
Hayır	78	26,1
TOPLAM	299	100,0

Tablo 1 incelendiğinde araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin %55,5'i kadınlardan; %45,5'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Öğretmenlerin meslekteki kıdemlerinin yüzdelere bakıldığında:

- %1,3'ü 0–5 yıl arası
- %8,7'si 6–10 yıl arası
- %54,5'i 11–15 yıl arası
- %35, 5'nin ise 16 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Serinin orta noktası ise 11–15 yıl arası bölgeye düşmektedir. Öğretmenlerin %99'u eğitim fakültesinden mezun olduklarını belirtmişlerdir. Kalan %1'lik bölüm ise diğer fakültelerden mezun kişilerden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin %98,3 Kadrolu ; %1,7'si ise ücretli çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır.

Öğretmenlerin ders verdikleri sınıf mevcudunun 30–44 arası olduğu bölgede büyük bir yoğunlaşma görülmektedir.

Ayrıca katılımcıların ders verdikleri sınıflarının mevcudunun yüzde dağılımları ise şöyledir;

- %0,3'ü 0-15 arası bir mevcuda sahip olduğunu
- %6'sı 16-29 arası bir mevcuda sahip olduğunu
- %87'si 30-44 arası bir mevcuda sahip olduğunu
- %6,7 ise 45'in üstünde bir mevcuda sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin %73,9'u yeni hazırlanan ilköğretim sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili seminere katıldıkları yanıtını, %26,1'i ise katılmadıkları yanıtını vermiştir.

3.3. Verilerin Toplanma Aracının Geliştirilmesi

Veri toplama aracı olarak araştırmanın amacına uygun bir anket, konuyla ilgili literatür taramasından sonra geliştirilmiştir. Anket bir ders kitabında bulunması gereken özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öğretmenlerin, “Milli Eğitim Yayınevine ait İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik, dil anlatım, ölçme ve değerlendirme, tasarım, düzenleme özellikleri açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilme boyutlarındaki mevcut duruma ve geliştirmeye ilişkin görüş ve önerileri yer almaktadır.

Anket geliştirilirken ilköğretim Sosyal Bilgiler 5. sınıfta görev yapan sınıf öğretmenleri ve konuyla ilgili olduğu düşünülen uzmanlarla yapılan görüşmelerde, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda anket maddeleri tartışılmış ve ankete son hali verilmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS paket programı 17,0 ile analiz edilmiştir. Buna göre verilerin çözümü ve yorumlanmasında örneklem özellikleri frekans, yüzde gibi istatistiksel çözümleme tekniklerinden yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGU VE YORUMLAR

Bu bölümde deneklerden elde edilen bulgular uygun istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmeye ve alınan sonuçlar yorumlanmaya çalışılmıştır. “İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesiyle ilgili bulgular dört ana başlıkta ele alınmıştır.

4.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Teknik Tasarım ve Düzenlemesine ilişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi öğretmenlerin çoğunluğu teknik tasarım ve düzenleme ile ilgili maddelere olumlu görüş bildirmişlerdir. Maddeler açısından bulgulara bakıldığında ‘Sosyal Bilgiler ders kitabının kapağı öğrencilerin dikkatini çekecek özelliktedir’ ifadesine kesinlikle katılanların oranı %7,7 Katılanların oranı %39,8, Kararsızların oranı %22,4, Katılmayanların oranı %22,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %7,7 dir. Yukarıdaki tablo ve grafikte “Sosyal Bilgiler ders kitabının kapağı öğrencilerin dikkatini çekecek özelliktedir” ifadesine katılanların oranının en yüksek olduğunu görmek mümkündür.

“Kitabın cildi sağlamdır” ifadesine kesinlikle katılanların oranı %5, Katılanların oranı %32,8, Kararsızların oranı %16,1, Katılmayanların oranı %33,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %12,7 dir. Bu bulguya dayanarak araştırmaya katılan öğretmenlere çoğunluğuna göre ders kitabının cildi sağlam değildir denilebilir.

‘Kitabın sayfa düzeni göze hoş görünmektedir’ ifadesine kesinlikle katılanların oranı %7, Katılanların oranı %57,9, Kararsızların oranı %21,7, Katılmayanların oranı %11,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %1,7 dir. Bu ifadeye katılımcıların çoğu olumlu görüş bildirmişlerdir.

Tablo 4.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Teknik Tasarım ve Düzenlemesine ilişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sosyal Bilgiler ders kitabının kapağı öğrencilerin dikkatini çekecek özelliktedir	23	7,7	119	39,8	67	22,4	67	22,4	23	7,7
Kitabın cildi sağlamdır	15	5,0	98	32,8	48	32,8	100	33,4	38	12,7
Kitabın Sayfa düzeni göze hoş görünmektedir.	21	7,0	173	57,9	65	21,7	35	11,7	5	1,7
Kitaptaki kenar boşlukları öğrencinin dikkatini sayfanın merkezine çekecek şekilde düzenlenmiştir.	25	8,4	201	67,2	39	13,0	30	10,0	4	1,3
Kullanılan kağıdın beyazlığı, üzerindeki yazı ve grafik gibi unsurların rahat görülmesini sağlamaktadır.	34	11,4	197	65,9	40	13,4	26	8,7	2	7,0
Sosyal Bilgiler ders kitabının içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır.	33	11,0	198	66,2	38	12,7	28	9,4	2	7,0
Kitapta yer alan resim, grafik vb. görseller ilgili oldukları konular hakkında gerekli ipucunu vermektedir	29	9,7	206	68,9	44	14,7	17	5,7	3	1,0
Kitapta kullanılan görsellerin renkleri açık ve net görünmektedir	37	12,4	207	69,2	36	12,0	18	6,0	1	3,0

Tablo 4.1'nin Devamı

Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sosyal bilgiler ders kitabından öğrencilerin nasıl yararlanacağına ilişkin bir açıklama bulunmaktadır	36	12,0	215	71,9	31	10,4	17	5,7	1	3,0
Görsel öğeler ait oldukları konu ile ilgili sayfalarda kullanılmaktadır	39	13,0	218	72,9	25	8,4	16	5,4	1	3,0
Ders kitabında kullanılan görseller akılda kalıcıdır	31	10,4	212	70,9	39	13,0	16	5,4	1	3,0
Kitaptaki yazının baskısı; açık, net ve anlaşılırdır	33	11,0	218	72,9	31	10,4	14	4,7	3	1,0
Kitaptaki yazının baskısı göz sağlığına uygundur	24	8,0	215	71,9	35	11,7	23	7,7	2	0,7
Ders kitabındaki başlıklar dikkat çekicidir	18	6,0	222	74,2	37	12,4	21	7,0	1	0,3
Ders kitabındaki alt başlıklar dikkat çekicidir	21	7,0	218	72,9	36	12,0	22	7,4	2	0,7
Ders kitabındaki başlıklar açık ve etkili bir biçimde ifade edilmiştir	27	9,0	221	73,9	27	9,0	22	7,4	2	0,7
Sayfalar sınıf seviyesine uygun şekilde tasarlanmıştır	17	5,7	235	78,6	25	8,4	19	6,4	3	1,0

Kitaptaki kenar boşlukları öğrencinin dikkatini sayfanın merkezine çekecek şekilde düzenlenmiştir' ifadesine kesinlikle katılanların oranı %8,4, Katılanların oranı %67,2, Kararsızların oranı %13, Katılmayanların oranı %10, Kesinlikle katılmayanların oranı %1,3 dür. Katılımcıların çoğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

'Kitap sayfalarında kullanılan kâğıdın beyazlığı, üzerindeki yazı ve grafik gibi unsurların rahat görülmesini sağlamaktadır' ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,4, Katılanların oranı %65,9, Kararsızların oranı %13,4, Katılmayanların oranı %8,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7 dir. Katılımcıların çoğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

‘Sosyal Bilgiler ders kitabının içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır’ ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11, Katılanların oranı %66,2 Kararsızların oranı %12,7, Katılmayanların oranı %9,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7 dir. Bu ifadeye katılımcıların çoğu olumlu görüş bildirmiştir

‘Kitapta yer alan resim, grafik vb. görseller ilgili oldukları konular hakkında gerekli ipucunu vermektedir’ ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9,7, Katılanların oranı %68,9 Kararsızların oranı %14,7, Katılmayanların oranı %5,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %1 dir. Bu ifade katılımcıların çoğu tarafından olumlu olarak ifade edilmiştir.

‘Kitapta kullanılan görsellerin renkleri açık ve net görünmektedir’ ifadesine kesinlikle katılanların oranı %12,4, Katılanların oranı %69,2 Kararsızların oranı %12, Katılmayanların oranı %6, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3 dür. Büyük çoğunluk bu ifadeye olumlu olarak yaklaşmıştır.

Sosyal bilgiler ders kitabından öğrencilerin nasıl yararlanacağına ilişkin bir açıklama bulunmaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %12, Katılanların oranı %71,9, Kararsızların oranı %10,4, Katılmayanların oranı %5,7’dür. Görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Görsel öğeler ait oldukları konu ile ilgili sayfalarda kullanılmaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %13, Katılanların oranı %72,9, Kararsızların oranı %8,4, Katılmayanların oranı %5,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3 dür. Katılımcıların çoğu bu ifadeye katıldığını bildirmiştir.

Ders kitabında kullanılan görseller akılda kalıcıdır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10,4, Katılanların oranı %70,9, Kararsızların oranı %13, Katılmayanların oranı %5,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3 dür. Görüldüğü gibi büyük çoğunluk bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Kitaptaki yazının baskısı; açık, net ve anlaşılırdır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11, Katılanların oranı %72,9, Kararsızların oranı %10,4, Katılmayanların oranı %4,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %1’dir. Katılımcıların büyük bir kısmı bu ifadeye de olumlu görüş bildirmişlerdir.

Kitaptaki yazının baskısı göz sağlığına uygundur ifadesine kesinlikle katılanların oranı %8, Katılanların oranı %71,9, Kararsızların oranı %11,7, Katılmayanların oranı

%7,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Katılımcıların büyük kısmı bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabındaki başlıklar dikkat çekicidir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %6, Katılanların oranı %74,2, Kararsızların oranı %12,4, Katılmayanların oranı %7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Büyük oranda katılımcılar olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabındaki alt başlıklar dikkat çekicidir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %7, Katılanların oranı %72,9, Kararsızların oranı %12, Katılmayanların oranı %7,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Katılımcıların büyük kısmı bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabındaki başlıklar açık ve etkili bir biçimde ifade edilmiştir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9, Katılanların oranı %73,9, Kararsızların oranı %9, Katılmayanların oranı %7,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Katılımcıların büyük bir kısmı bu ifadeye de olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sayfalar sınıf seviyesine uygun şekilde tasarlanmıştır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %5,7, Katılanların oranı %78,6, Kararsızların oranı %8,4, Katılmayanların oranı %6,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %1'dir. Katılımcıların büyük bir kısmı bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların büyük bir kısmı A Grubu ifadelerin tamamına olumlu görüş bildirmiştir.

4.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının İçerik Soru Grubuna İlişkin öğretmen Görüşleri

Tablo 4.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının İçerik Soru Grubuna İlişkin öğretmen Görüşleri

Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İçerikte gereksiz bilgi ve ayrıntı yoktur	22	7,4	229	76,6	30	10,0	17	5,7	1	0,3
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki konular aynı sınıfta okutulan diğer derslerle ilişkilendirilmiştir	27	9,0	220	76,6	35	11,7	15	5,0	2	0,7
Ders kitabında Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır	39	13,0	214	71,6	31	10,4	15	5,0	-	-
İçerikte verilen standart, norm, yasa ve istatistikî veri vb. bilgiler günceldir	34	11,4	219	73,2	24	8,0	22	7,4	-	-
İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük bölümünde sınıf seviyesine uygun şekilde açıklanmıştır	34	11,4	215	71,9	35	11,7	15	5,0	-	-
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki içerik, teknolojileri ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirmektedir	29	9,7	222	74,2	29	9,7	18	6,0	1	0,3
Öğrenme ve alt öğrenme alanları arasında, programın ağırlıkları dikkate alınarak kapsam bakımından işlenişe uygun denge kurulmuştur	26	8,7	216	72,2	39	13,0	17	5,7	1	0,3
Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici, günlük yaşamla ilgili çalışmalara yer verilmektedir	27	9,0	223	74,6	30	10,0	17	5,7	2	0,7

Tablo 4.2'nin Devamı

Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İçerik sosyal bilgiler eğitimindeki çağdaş öğretim yaklaşımları (drama, işbirliğine dayalı öğretim vb.) dikkate alınarak düzenlenmiştir	27	9,0	216	71,2	40	13,4	17	5,7	2,	0,7
Öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinlikler bulunmaktadır	29	9,7	216	72,2	36	12,0	16	5,4	2	0,7
Öğrencilerin ilgisini çekecek örneklere yer verilmektedir	30	10,0	208	69,6	44	14,7	16	5,4	1	0,3
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki kavramlar günlük hayattan yararlanılarak verilmektedir	30	10,0	212	70,9	38	12,7	17	5,7	2	0,7
Ders kitabında yer alan konular öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurmalarını sağlamaktadır	34	11,4	221	73,9	31	10,4	10	3,3	3	1,0
Ders kitabındaki etkinlikler öğrencilerin yorum yapmasını ve yeni çözümler üretmesini sağlamaktadır	35	11,7	217	72,6	28	9,4	17	5,7	2	0,7
Konular öğrencilerin daha önce sahip olması gereken ön bilgileri dikkate alınarak sunulmaktadır	30	10,0	213	71,2	35	11,7	19	6,4	2	0,7
Sosyal bilgiler ders kitabındaki konular Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ile tutarlıdır	33	11,0	217	72,6	32	10,7	16	5,4	1	0,3
Ders kitabındaki konular Atatürk İlke ve İnkılapları ile tutarlıdır	33	11,0	217	72,6	33	11,0	15	5,0	1	0,3
Ders kitabındaki konular geçerli ve güvenilirlerdir	35	11,7	201	67,2	39	13,0	23	7,7	1	0,3

Ders kitabında içerikte gereksiz bilgi ve ayrıntı yoktur. İfadesine araştırma kapsamındaki öğretmenlerin büyük çoğunluğu olumlu görüş bildirmişlerdir. Ders

kitabındaki konular aynı sınıfta okutulan diğer derslerle ilişkilendirilmiştir. İfadesine öğretmenlerin çoğunluğu tarafından olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabında Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %13, Katılanların oranı %71,6, Kararsızların oranı %10,4, Katılmayanların oranı %5'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

İçerikte verilen standart, norm, yasa ve istatistikî veri vb. bilgiler günceldir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,4, Katılanların oranı %73,2, Kararsızların oranı %8, Katılmayanların oranı %7,4'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük bölümünde sınıf seviyesine uygun şekilde açıklanmıştır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,4, Katılanların oranı %71,9, Kararsızların oranı %11,7, Katılmayanların oranı %5'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabındaki içerik, teknolojileri ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9,7, Katılanların oranı %74,2, Kararsızların oranı %9,7, Katılmayanların oranı %6, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Öğrenme ve alt öğrenme alanları arasında, programın ağırlıkları dikkate alınarak kapsam bakımından işlenişe uygun denge kurulmuştur ifadesine kesinlikle katılanların oranı %8,7, Katılanların oranı %72,2, Kararsızların oranı %13, Katılmayanların oranı %5,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici, günlük yaşamla ilgili çalışmalara yer verilmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9, Katılanların oranı %74,6, Kararsızların oranı %10, Katılmayanların oranı %5,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

İçerik sosyal bilgiler eğitimindeki çağdaş öğretim yaklaşımları (drama, işbirliğine dayalı öğretim vb.) dikkate alınarak düzenlenmiştir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9, Katılanların oranı %71,2, Kararsızların oranı %13,4,

Katılmayanların oranı %5,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinlikler bulunmaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9,7, Katılanların oranı %72,2, Kararsızların oranı %12, Katılmayanların oranı %5,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Öğrencilerin ilgisini çekecek örneklerle yer verilmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %69,6, Kararsızların oranı %14,7, Katılmayanların oranı %5,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabındaki kavramlar günlük hayattan yararlanılarak verilmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %70,9, Kararsızların oranı %12,7, Katılmayanların oranı %5,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabında yer alan konular öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurmalarını sağlamaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,4, Katılanların oranı %73,9, Kararsızların oranı %10,4, Katılmayanların oranı %3,3, Kesinlikle katılmayanların oranı %1'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabındaki etkinlikler öğrencilerin yorum yapmasını ve yeni çözümler üretmesini sağlamaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,7, Katılanların oranı %72,6, Kararsızların oranı %9,4, Katılmayanların oranı %5,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Konular öğrencilerin daha önce sahip olması gereken ön bilgileri dikkate alınarak sunulmaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %71,2, Kararsızların oranı %11,7, Katılmayanların oranı %6,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal bilgiler ders kitabındaki konular Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ile tutarlıdır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11, Katılanların oranı %72,6, Kararsızların oranı %10,7, Katılmayanların oranı %5,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabındaki konular Atatürk İlke ve İnkılâpları ile tutarlıdır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11, Katılanların oranı %72,6, Kararsızların oranı %11, Katılmayanların oranı %5, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabındaki konular geçerli ve güvenilirler ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,7, Katılanların oranı %67,2, Kararsızların oranı %13, Katılmayanların oranı %7,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

4.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Soru Grubuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4.3'e göre Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konu anlatımlarında mantık bakımından tutarlılık, fikir bütünlüğü vardır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %14,7, Katılanların oranı %69,2, Kararsızların oranı %8,4, Katılmayanların oranı %7,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabının dili anlaşılmalıdır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %73,9, Kararsızların oranı %9,7, Katılmayanların oranı %5,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Öğrencilerin yeni terimler öğrenmelerini sağlamaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %73,2, Kararsızların oranı %11,4, Katılmayanların oranı %5, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Tablo 4.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Soru Grubuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konu anlatımlarında mantık bakımından tutarlılık, fikir bütünlüğü vardır	44	14,7	207	69,2	25	8,4	22	7,4	1	0,3
Ders kitabının dili anlaşılmalıdır	30	10,0	221	73,9	29	9,7	17	5,7	2	0,7
Öğrencilerin yeni terimler öğrenmelerini sağlamaktadır	30	10,0	219	73,2	34	11,4	15	5,0	1	0,3
Yazım ve noktalama hataları vardır	30	10,0	213	71,2	33	11,0	21	7,0	2	0,7
Sosyal bilgiler ders kitabında baskı hataları vardır	30	10,0	203	67,9	40	13,4	23	7,7	3	1,0
Sosyal Bilgiler ders kitabında harflerin büyüklüğü, satır ve harf aralıkları öğrenci seviyesine uygundur	29	9,7	216	72,2	30	10,0	23	7,7	1	0,3
Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler öğrenci seviyesine uygundur	25	8,4	220	73,6	36	12,0	16	5,4	2	0,7
Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler konuyu açıklayacak düzeydedir	29	9,7	228	76,3	25	8,4	15	5,0	2	0,7
Sosyal bilgiler ders kitabında verilen örnekler basitten zora doğru hazırlanmıştır	31	10,4	212	70,9	31	10,4	23	7,7	2	0,7
Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler öğrencileri düşünmeye, tartışmaya yönlendirici niteliktedir	31	10,4	206	68,9	36	12,0	25	7,7	1	1

Yazım ve noktalama hataları vardır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %71,2, Kararsızların oranı %11, Katılmayanların oranı %7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yazım ve noktalama hatalarının olduğunu bildirmişlerdir.

Sosyal bilgiler ders kitabında baskı hataları vardır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %67,9, Kararsızların oranı %13,4, Katılmayanların oranı %7,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %1'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında baskı hatalarının olduğunu bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında harflerin büyüklüğü, satır ve harf aralıkları öğrenci seviyesine uygundur ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9,7, Katılanların oranı %72,2, Kararsızların oranı %10, Katılmayanların oranı %7,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler öğrenci seviyesine uygundur ifadesine kesinlikle katılanların oranı %8,4, Katılanların oranı %73,6, Kararsızların oranı %12, Katılmayanların oranı %5,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler konuyu açıklayacak düzeydedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9,7, Katılanların oranı %76,3, Kararsızların oranı %8,4, Katılmayanların oranı %5, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler basitten zora doğru hazırlanmıştır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10,4, Katılanların oranı %70,9, Kararsızların oranı %10,4, Katılmayanların oranı %7,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler öğrencileri düşünmeye, tartışmaya yönlendirici niteliktedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10,4, Katılanların oranı %68,9, Kararsızların oranı %12, Katılmayanların oranı %8,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

4.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Soru Grubuna ilişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4.4' te görüldüğü gibi etkinlikler her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine fırsat tanımaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10,4, Katılanların oranı %66,2, Kararsızların oranı %10,4, Katılmayanların oranı %11, Kesinlikle katılmayanların oranı %2'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ders kitabında her konu için hazırlanan ölçme ve değerlendirme soruları yeterlidir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9, Katılanların oranı %66,6, Kararsızların oranı %13, Katılmayanların oranı %10,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %1'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğrencilerin henüz kazanamadığı bilgi ve becerileri kazanmaya teşvik etmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,4, Katılanların oranı %64,9, Kararsızların oranı %12,4, Katılmayanların oranı %10,7, Kesinlikle katılmayanların oranı %0,7'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında üst düzey düşünme becerilerini geliştirici nitelikte sorulara yer verilmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %9,7, Katılanların oranı %65,6, Kararsızların oranı %14,4, Katılmayanların oranı %9,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %1'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya teşvik etmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10, Katılanların oranı %68,9, Kararsızların oranı %11,4, Katılmayanların oranı %9,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Ünite sonlarındaki sorular öğrenci kazanımlarını ölçecek niteliktedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %7,7, Katılanların oranı %66,2, Kararsızların oranı %14, Katılmayanların oranı %11, Kesinlikle katılmayanların oranı %1'dir. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Tablo 4.4. İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Ölçme Ve Değerlendirme Soru Grubuna ilişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Etkinlikler her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine fırsat tanımaktadır	31	10,4	198	66,2	31	10,4	33	11,0	6	2,0
Ders kitabında her konu için hazırlanan ölçme ve değerlendirme soruları yeterlidir	27	9,0	199	66,6	39	13,0	31	10,4	3	1,0
Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğrencilerin henüz kazanamadığı bilgi ve becerileri kazanmaya teşvik etmektedir	34	11,4	194	64,9	37	12,4	32	10,7	2	0,7
Sosyal Bilgiler ders kitabında üst düzey düşünme becerilerini geliştirici nitelikte sorulara yer verilmektedir	29	9,7	196	65,6	43	14,4	28	9,4	3	1,0
Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya teşvik etmektedir	30	10,0	206	68,9	34	11,4	28	9,4	1	0,3
Ünite sonlarındaki sorular öğrenci kazanımlarını ölçecek niteliktedir	23	7,7	198	66,2	42	14,0	33	11,0	3	1,0
Sosyal Bilgiler ders kitabında ünite ve konu başlarında hazırlık çalışmalarına yeterince yer verilmektedir	34	11,4	185	61,9	43	14,4	34	11,4	3	1,0
Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük hayatla ilgilidir	32	10,7	175	58,5	48	16,1	40	13,4	4	1,3
Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencide ünite veya konuyu öğrenmek için istek uyandırmaktadır	26	8,7	172	57,5	50	16,7	43	14,4	8	2,7
Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular konuyu pekiştirmek için yeterli sayıdadır	25	8,4	159	53,2	52	17,4	54	18,1	9	3,0
Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular anlaşılır ve kısa cümlelerle ifade edilmiştir	18	6,0	140	46,8	59	19,7	69	23,1	13	4,3
Sosyal Bilgiler ders kitabında değerlendirmede kullanılan teknikler için çözüm önerileri ya da örnekler bulunmaktadır	18	6,0	122	40,8	57	19,1	81	27,1	21	7,0

Sosyal Bilgiler ders kitabında ünite ve konu başlarında hazırlık çalışmalarına yeterince yer verilmektedir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %11,4, Katılanların oranı %61,9, Kararsızların oranı %14,4, Katılmayanların oranı %11,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %1'dir. Ders kitabında ünite ve konuların başlangıcına konulan

hazırlık çalışmaları öğrencilerin konu üzerindeki hazır bulunuşluk düzeyini arttıracak ve öğrenmenin etkili ve kalıcı olmasını sağlayacaktır.

Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük hayatla ilgilidir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %10,7, Katılanların oranı %58,5, Kararsızların oranı %16,1, Katılmayanların oranı %13,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %1,3'dür. Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerin çoğunluğu bu ifadeye olumlu görüş bildirmişlerdir.

Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencide ünite veya konuyu öğrenmek için istek uyandırmaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %8,7, Katılanların oranı %57,5, Kararsızların oranı %16,7, Katılmayanların oranı %14,4, Kesinlikle katılmayanların oranı %2,7'dir. Bu ifadeye, araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerden olumlu görüş bildirenlerin sayısının azalırken kararsızların ve katılmayanların sayısının arttığı görülmüştür.

Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular konuyu pekiştirmek için yeterli sayıdadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %8,4, Katılanların oranı %53,2, Kararsızların oranı %17,4, Katılmayanların oranı %18,1, Kesinlikle katılmayanların oranı %3'dür. Bu ifadeye, araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerden olumlu görüş bildirenlerin sayısının azalırken kararsızların ve katılmayanların sayısının arttığı görülmüştür.

Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular anlaşılır ve kısa cümlelerle ifade edilmiştir ifadesine kesinlikle katılanların oranı %6, Katılanların oranı %46,8, Kararsızların oranı %19,7, Katılmayanların oranı %23,1, Kesinlikle katılmayanların oranı %4,3'dür. Bu ifadeye, araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerden olumlu görüş bildirenlerin sayısının azalırken kararsızların ve katılmayanların sayısının arttığı görülmüştür.

Sosyal Bilgiler ders kitabında değerlendirmede kullanılan teknikler için çözüm önerileri ya da örnekler bulunmaktadır ifadesine kesinlikle katılanların oranı %6, Katılanların oranı %40,8, Kararsızların oranı %19,1, Katılmayanların oranı %27,1, Kesinlikle katılmayanların oranı %7'dir. Bu ifadeye, araştırma kapsamında yer alan öğretmenlerden olumlu görüş bildirenlerin sayısının azalırken kararsızların ve katılmayanların sayısının arttığı görülmüştür.

BÖLÜM V

5. SONUÇ-TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç Tartışma

Öğretim yöntemleri, öğrenme sürecinin öğrenim süreci haline gelişini hızlandırır. Öğrenciye öğrenmeyi öğretmek gerekir. Genel anlamda öğrenme, çevresi ile etkileşimi sonucu kişide oluşan düşünce, duygu ve davranış değişikliğidir. Ancak bu değişikliğin nasıl oluştuğu konusunda farklı görüşler vardır.

İnsan yaşadığı müddetçe sürekli bir şeyler öğrenir. Bu süreç içerisinde öğrenme sonucu kişide kalıcı davranışlar meydana gelir. Kişi öğrenme sonucu yaşadığı dünyaya değişik anlamlar katmayı, onu daha farklı değerlendirmeyi ve farklı düşünme yaklaşımlarını elde eder. Bu yaklaşımlar veya davranış değişikliklerinin nasıl olduğu farklı felsefi görüş ve sayıtlardan hareket edilerek geliştirilmektedir.

Bu nedenle birbirinden farklı çok sayıda öğrenme kuramı vardır. Dünyada bilim ve teknoloji alandaki gelişmeler, yeni araştırma ve yaklaşımları ortaya çıkarmaktadır. Bu yaklaşım ve araştırmaların sonuçlarının ortaya çıkarılmasında artık tek bir alanda düşünme ve değerlendirmeler olmayıp, bu düşünce ve değerlendirmeleri destekleyecek diğer disiplin alanlarından da yararlanılmaktadır.

İnsan eğitimsiz yaşayamaz. Yaşamını sürdürmek için insanın doğuştan getirdiği emme, solunum, tutunma gibi birkaç tepkisinin dışında hemen her davranışını öğrenmek zorundadır. Bunlardan bir kısmını kendiliğinden öğrenirken bir kısmını ise bir başkasının kılavuzluğunda öğrenmesi gerekir ki bu da eğitildiğinin göstergesidir. Davranışların çoğunu başkalarından öğrenilmesi yaşam boyu sürer. Böylece insan, yaşam boyu eğitim sürecinin içinde bulunur.

Bu bağlamda, öğretmenlerin yetiştirilmelerinde pek çok modeller üretilmiştir. Bu modellerden biriside yansıtıcı modelidir. Bu model 1980'li yıllarda ortaya çıkmasına rağmen aktif olarak 1990'lı yıllardan sonra yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yansıtıcı öğretim, daha profesyonel ve daha iyi öğretmenler yetiştirilmesine olanak sağlayan bir uygulama ve öğretim yaklaşımıdır.

Eğitim ve öğretimde çok çeşitli araç-gereçler kullanıldığı halde ders kitapları ülkemiz şartları dikkate alındığında en önemli ders aracı olma özelliğini korumaktadır.

Ders kitapları öğrencinin öğretmeninden sonra başvurduğu en önemli kaynak niteliğindedir. Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimde mihver derslerden biridir. Bu nedenle ilköğretim sosyal bilgiler ders kitabının belirli kriterleri karşılaması gerekir. Yeni Sosyal Bilgiler Programı'na göre hazırlanan ders kitapları 2005-2006 yılından itibaren ülke genelinde okutulmaya başlanmıştır. Program dahilinde hazırlanan ders kitaplarının öğrencileri araştırma ve incelemeye sevk edici özellikte olduğu görülmüştür. Kitaptaki etkinliklerin ve değerlendirme çalışmalarının öğrencide sorgulamacı bir ruh ortaya çıkardığı ve bu şekilde öğrenciyi araştırma yapma ve incelemeye sürüklediği tespit edilmiştir. Ancak, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, ailelerin ekonomik düzeylerinin zayıf olması mevcut ders kitaplarının etkili bir şekilde işlenişinde sorun teşkil etmektedir.

İlköğretim beşinci sınıf öğretmenleri, yeni sosyal bilgiler öğretimi programına göre hazırlanmış ders kitaplarını teknik, tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme bakımından genel olarak olumlu değerlendirmişlerdir. Teknik, tasarım ve düzenleme boyutundaki maddelere genel olarak katılan öğretmenlerin oranı fazladır. Bu bölümde sosyal bilgiler ders kitabının kapağının öğrencinin dikkatini çekmediği ve cildinin sağlam olmadığını bildiren öğretmenlerin sayısı ortalamanın üzerindedir. Ders kitapları dış yapı özellikleri bakımından uygun olmalı kitap kapağı öğrencide ilgi uyandırmalıdır. Ders kitaplarının dış kapak tasarımlarının öğrencide merak uyandırması ve ciltlerinin sağlam olması öğrenciye dersi ve kitabı sevdirmesi bakımından oldukça önemlidir.

Öğretmenler ders kitabının içerik boyutunu genel olarak olumlu değerlendirmişlerdir. İçerik boyutunda yer alan 18 maddenin tamamına katılanların sayısı oldukça yüksektir. Dil ve anlatım boyutunu ise öğretmenler genel olarak olumlu değerlendirmişler, kararsız kaldıkları ve katılmadıkları maddeler incelendiğinde ders kitaplarında yazım ve noktalama hatalarının olduğu ve baskı hatalarının bulunduğunu bildirmişlerdir. Ders kitabının etkili ve verimli şekilde kullanılmasında yazım ve noktalama işaretleri oldukça önemlidir. Ölçme ve değerlendirme boyutunda ki maddelerin büyük çoğunluğuna araştırmaya katılan öğretmenler olumlu yanıt vermiştir. Bu bölümde öğretmenlerin kararsız kaldıkları ve katılmadıkları maddeler incelendiğinde ders kitabında yer alan soruların anlaşılır ve kısa cümlelerle ifade edilmediği ve değerlendirmede kullanılan teknikler için çözüm önerileri ya da örneklerin yetersiz

olduğu görülmüştür. Ders kitabındaki cümleler somut işlem döneminde olan öğrencilerin bir defada okuyup anlayabilecekleri düzeyde olmalıdır. Bunun tersi bir durumda öğrenciler kitaptan ve dersten soğuyabileceği gibi kendilerine olan güvenlerini de yitirebilirler.

‘İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi’ adlı araştırmada cinsiyete göre elde ettiğimiz sonuçlara göre önemli bir farklılık görülmediğinden sonuçlar toplam yüzdelere göre ve sayılarına göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Buna göre öğretmenlerin %55,5’ini kadınların % 44,5’inin ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Kıdemlerine göre 0-5 yıl arasındaki öğretmenler % 1,3 dolayındayken, %35,5’i 16 ve yukarı kıdemde yer alan öğretmenlerden oluşmaktadırlar. Katılımcıların %99’unun büyük kısmı eğitim fakültesinden mezun olduklarını beyan etmişler kalan %1’lik bölüm diğer fakültelerden mezun kişilerden oluşmaktadır. Ankete cevap veren öğretmenlerin %98,3 kadrolu iken %1,7’si ise ücretli çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Anket sonuçlarına göre, öğretmenlerin ders verdikleri sınıfların mevcudunun yüzde dağılımları %0,3’lük oranla 0–15 arası bir mevcuda sahip iken %6,7’lik oranla 45’in üstünde bir mevcuda sahip olduğunu belirtmişlerdir.

5.2. Öneriler

5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

‘Ders kitabında Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır’ ifadesine araştırma kapsamındaki öğretmenlerden kararsız kalanların ve katılmayanların sayısı yüksektir. Sosyal Bilgiler programı, öğrencinin "sosyal bir kişilik" kazanmasına önem vermelidir. Bunun için ders kitapları programa uygun ve toptan algılama özelliğine uygun hazırlanmalıdır. Ders kitapları, öğrencinin seviyesi, psikolojik gelişmesi göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.

Öğretmen görüşleri dikkate alındığında ders amaçlarının tekrar gözden geçirilmesinde yarar vardır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken tarih konularında; Türk tarihine, coğrafya konularından; Türkiye coğrafyasına, vatandaşlık bilgisi konularından; demokrasi ve demokratik hayata ilişkin konulara daha fazla yer verilmelidir.

‘Sosyal Bilgiler ders kitabındaki içerik, teknolojileri ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirmektedir’ ifadesine araştırma kapsamında katılan öğretmenlerin

büyük çoğunluğu olumlu görüş bildirmişlerdir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sosyo-kültürel problemler ve teknolojik gelişmelere ilişkin bilgilere de yer verilmelidir. Öğrencilerin karşılaştıkları ya da ilerleyen zamanlarda karşılaşılabilecekleri olaylara farklı açılardan bakabilmelerini sağlayacak örnek durumlara, problemlere ders kitaplarında yer verilmelidir.

Sosyal Bilgiler öğretimi programında içerik öğrenme alanları doğrultusunda hazırlanan ünitelerden oluşmaktadır. Ders kitapları hazırlanırken öğretim programının bu özelliği dikkate alınmalıdır. Ders kitaplarındaki ünite değerlendirme soruları işlevsel olmakla beraber bu yeterli değildir. Ders kitaplarında bulunan soruların niteliğini arttırmaya yönelik önlemler alınmalıdır. Dolayısıyla hazırlanan ders kitaplarında ünite sonunda ki değerlendirmelerde farklı test türlerine yer verilmeli, öğrenilmesi beklenen her bir kazanım için en az bir soru yazılmasına özen gösterilmelidir.

‘Kitapta yer alan resim, grafik vb. görseller ilgili oldukları konular hakkında gerekli ipucunu vermektedir’ ifadesine araştırma kapsamındaki öğretmenlerin çoğunluğu olumlu görüş bildirmişlerdir. İyi bir ders kitabının hazırlanması bir ekip işidir. Bu ekipte konuyu iyi bilen bilim adamları ve öğretmenlere ilave olarak editör ve yazarlara, fotoğrafçı, ressam, matbaa teknisyenlerine ihtiyaç vardır. Öğretmenlerin yeni program ve ders kitapları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Yeni öğretim programına göre hazırlanan ders kitapları ile ilgili öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilme süresi ve sıklığı arttırılmalıdır.

Ders kitabının kapağı öğrencilerin dikkatini çekecek ve öğrencide kitap ile ilgili merak uyandıracak şekilde hazırlanmalıdır. Ders kitabını cildinin sağlam hazırlanmasına, yazım, noktalama ve baskı hatalarının yapılmamasına dikkat edilmelidir. Ders kitabında yer alan sorular anlaşılır ve kısa cümlelerle ifade edilmeli, değerlendirme kısmında kullanılan teknikler için öğrenciye çözüm önerileri sunulmalı ya da yeterli sayıda örnekler verilmelidir.

MEB ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından ortak bir çalışma yapıp ‘Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge’ gözden geçirilmeli, ders kitaplarının kapak tasarımı cilt sağlamlığı ile ilgili konularında değişiklik yapılmalıdır.

5.2.2. Araştırmacılara Öneriler

Konu ile ilgili yapılacak araştırmalarda yeni hazırlanan ders kitaplarının uygulanabilirliği açısından okulların fiziki altyapı olanaklarına bakılmasında fayda görölmektedir. Yeni öğretim programına göre hazırlanan ders kitaplarının işlenişi aşamasında ders öğretmenlerine büyük görev düşmektedir. Öğretmenlerin eski alışkanlıklarını sürdürüp sürdürmedikleri ve yeni hazırlanan ders kitaplarına karşı tutumları araştırılmalıdır. Konu ile ilgili yapılacak bilimsel araştırmalar ve tezler MEB tarafından desteklenmelidir.

Araştırma kapsamının sadece bir dersin kitabı ile sınırlı tutulması yerine diğer ders kitaplarının da araştırma kapsamına alınması, ilköğretim ders kitaplarındaki eksiklikleri genel olarak görmemizi ve ders kitaplarının geliştirilmesini sağlayacaktır. Bu alışmalar eğitim-öğretimin kalitesinin arttırılmasına faydalı olacaktır. Ayrıca ders kitaplarının değerlendirilmesi konulu çalışmalarda ders kitabının okutulduğu sınıflardaki öğrencilerinde görüşlerinin alınması, öğrenci bakış açısıyla ders kitaplarındaki eksikliklerin görölmesine yardımcı olacağı düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A.(2001) *Eğitim Fakültesi Mezunu Olan ve Olmayan Öğretmenlerin Ölçme ve Değerlendirme Yeterliliklerini Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Çalışma* (Yüksek Lisans Tezi),Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Aydiner, N. (1995) *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına İlişkin Öğretmen ve Müfettiş görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Aykaç, N. Ve Başar, E.(2005) İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi, *Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*, Sim Matbaası, Ankara s:343
- Bağcı Kılıç,G.(2001), Oluşturmacı Fen Öğretimi; *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Haziran 2001*, s: 7-22
- Barth, J. L. ve A. Demirtaş, (1996). **İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretimi**. YÖK- Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barth, L. James ve Demirtaş, Abdullah (1997), **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi / Kaynak Üniteler**, Ankara, YÖK / Dünya Bankası. Akt. Öztürk Cemil , Ünal Semra **Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumu** Marmara üniversitesi İlköğretim Bölümü Sosyal bilgiler Yayını.
- Barth,J.L .ve Demirtaş, A.(1997) *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretimi*, YÖK Yayınları,Ankara
- Başaran, İ.E.(1996) *Eğitime Giriş*, Kadioğlu Matbaası, Ankara
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1991). **Genel Öğretim Metotları**. Konya: Atlas
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (1999). **Öğretme Sanatı**. Ankara: Pegem Özel Eğitim ve Hizmetleri.
- Doğanay, A. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Editörler: Cemil Öztürk-Dursun Dilek), s:18-50, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. (Editör: Cemalettin Şahin),s:31, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- DuFour, Richard P. (1991) *The Principal As Staff Developer*, Edited by Dennis Sparks, National Educational Service, Bloomington , Indiana .
- Duman, T., Karakaya, N., Çakmak, M., Eray, M. ve Özkan, M. (2001) *Konu Alanı Ders Kitabı inceleme si*.Editör: Küçükahmet, L. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara. s. 10-40
- Eğitim Reformu Girişimi (2005). “*Yeni Öğretim Programlarını İnceleme Ve Değerlendirme Raporu*”
- Erden, M. ve Fidan, N. (1994) *Eğitim Bilimine Giriş*, Yıldırım Basımevi, Ankara.
- Erden, M.(tarihsiz) *Sosyal Bilgiler Öğretimi* Alkım Yayınevi, Ankara
- Ersoy, Y. (1998) “Okullarda Matematik Öğretimi ve Eğitimi: Ders Öncesi Hazırlık- lar V6İS Etkinlikler”, *Çağdaş Eğitim*, Sayı: 244, s.5-9.
- Ertürk, B. Eyüp, (1998) “Türkiye’de Ortaokul Birinci Sınıf Düzeyinde Tarih Öğretimi ve İlgili Kitapların Kıyaslamalı Eleştirisi”, **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**, İzmir.
- Fenton,E. (1991) Reflections on the New Social Studies, *The Social Studies*, May/ June, pp: 84-90
- Fernstrom,P. And Goodnite, B. (2000), *Accommodate Student Diversity in the General Education Social Studies Classroom*,Intervention in School&Clinic 10544512, vol 35, Issue4
- Fidan, N. (1996). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Gardner, H. (1999), *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*, Basic. Books, New York
- Gordon, M. (2003), *Mission Possible: A Day of Science, Fun And Collaboration*
- Görgen İzzet, “Tam Öğrenme Modeline Göre Düzenlenen Sosyal Bilgiler Dersi Günlük Planının Öğrenci Erişisine Etkisi” *Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi SBE Dergisi* 2003 Sayı 11 ss.14-24
- Gülşen Ünver, (2003) **Yansıtıcı Düşünme**, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Gümüş Erkan. (2004), “Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarına Bir Bakış”, İstanbul: *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, s.83.
- Güneş, L. (1993) *İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeniliklerin Değerlendirilmesi*(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Lefkoşe Üniversitesi

- Güngördü, E. (2002). **İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Nobel Yayın dağıtım
- H. Y. Celkan, (1989) **Eğitim Sosyolojisi**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Işık, Y. (2001) İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Sınıf Ortamında Öğretilmesinde Karşılaşılan Güçlüklerle İlgili Uzman, Müfettiş ve Öğretmen Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- İsmail Doğan, (1991) **Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- İşman, A. ve ESKİCUMALI, A. (2001). **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**. Adapazarı: Değişim Yayınevi.
- J. Dewey, (2006) “The Democratic Conception in Education”, **Education, Globalization and Social Change**, Oxford University Pres.
- Kamile Ün Açıkgöz, (2003) **Etkili Öğrenme ve Öğretme**, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.
- Kılıç, Z.; Atasay, B.; Tertemiz, N.; Seren, M; Ercan, L. (2001). *Konu Alanı Ders Kitabı inceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi 4-8*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kıroğlu, K. (Editör). (2005). *Yeni İlköğretim Programları*. Ankara: PegemA Yayınları
- Kızıltepe, Z.(2002). *İyi ve Etkili Öğretmen, Eğitim ve Bilim*. Cilt:27, Sayı: 126 (10-14).
- Kızıлчаğolu, Alaattin. (2003): “Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri”, İstanbul: **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 8.
- Köken, N.(1995) İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Köstüklü, Nuri. (1998) **Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi**. Konya: Kuzucular Ofset.
- Kuran, Kezban. (2002) **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. (Editör: Adil Türkoğlu). Ankara: Mikro Yayınları.
- Küçükahmet, L. (1997).**Eğitim Programları ve Öğretim**. Ankara: Gazi kitapevi.
- Martorella, P.H.(1997) *Social Studies for Elementary School Children*,Columbus, Ohio: Merrill
- MEB(2005) *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara
- MEB, (2006) **İlköğretim Düşünme Eğitimi (6. Sınıf) Dersi Öğretim Programı**, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

- Özbay, M. (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özdemir, O. (2003) Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı Dersinde Tam Öğrenme Modelinin Etkililiği, (Sos. Bil. Ens./Fırat Üniv.), Elazığ.
- Özden, Yüksel (1999), **Öğrenme Öğretme**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özden, Y. (2005). *2004 Yeni hayat bilgisi programının, öğretmen görüşleri esas alınarak değerlendirilmesi: Samsun ili örneği*. Eğitimde Yansımalar: VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu, Kayseri: Erciyes Üniversitesi
- Öztürk,C ve Tuncel, G.(2006) Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Öğretmen Görüşleri, *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*, Kök Yayıncılık, Ankara c:2, s:184
- Parker, W.C. (2001). Social Studies in Elementary Education. New Jersey.
- Pirinçdane, M.(1997) *İlköğretim I. Kademe sosyal Bilgiler Ders Programlarının Değerlendirilmesi* Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- S. Özsoy, (2007) “Bilginin Metalaşma Süreci: Eğitimdeki Yapısal Dönüşüme İlişkin Bazı Çıkarımlar”, **DİSK “Eğitim ve Mesleki Eğitimde Yapısal Dönüşüm” toplantısı tartışma metni**, 2007.
- Saban, A. (2000). **Öğrenme-Öğretme Süreci: Yeni Teori ve Yaklaşımlar**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Saffet Bilhan, (1991) **Eğitim Felsefesi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara,
- Safran, Mustafa ve B. ATA. (2003). *Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Bir Bakış*. C. Şahin (Ed.), **Konu Alan Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Sağlam, E. (1983). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Savaş B. ve Ünüvar,P.(1999).Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi -Modül 8
- Semenderoğlu, A. (2005), ‘Eski ve Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi’, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, s, 141-152.
- Smeets, E. And Mooij, T. (2000) *Time on Task, Interaction and Information Handling in Multimedia Learning Environments* Journal of Educational Computing Research pp:487-502

- Sönmez, Veysel, (1998) **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Klavuzu**, İstanbul
- Şahin, C. (2003), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Tanrıöğen, A.(2005)Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretim, Editör: Abdurrahman Tanrıöğen, Lisans Yayıncılık, İstanbul,s. 12-21
- Taşlı, İ. (1987). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Demirci: Buca Eğitim Fakültesi.
- Tay ve Tay. (2006). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 4(1) 73-84.
- Tevfik Erdem, (2006) **Feodaliteden Küreselleşmeye, Temel Kavram ve Süreçler**, Lotus Yayınevi, Ankara.
- Tomlinson,.C.(2001). *Differentiation of Instruction in the Elementary Grades*,ERIC_RIEO,20000801
- Yalçın, S. (1994). Metinden Öğrenme İlkelerine Göre Hazırlanan Ders Kitabının Öğrenci Erişisine Etkisi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yapıcı, Şenay ve Yapıcı Mehmet. (2005). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (2005). Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi. *Eğitimde yansımalar VIII Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Erciyes Üniversitesi.
- Yılmaz, A, Seçken, N ve Morgil, İ. (1998) Lise 11.sınıf, Kimya 3 ders kitaplarının kimya Eğitimine Uygunluklarının Araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14:73-83.

EKLER

Ek 1. İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Değerlendirme Anketi

Açıklama

Saygıdeğer meslektaşım,

Bu anket ile ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşması için cevaplarınızı samimi bir şekilde vermeniz önemlidir. Toplanan veriler sadece araştırma kapsamında kullanılacağından lütfen isminizi yazmayınız.

Gösterdiğiniz ilgi ve sabır için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Araştırmacı:

Sedat ŞAHİN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Programları ve Öğretimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ

F.Ü. Eğitim Fakültesi

Sorular

1. Cinsiyetiniz 1 () Kadın 2 () Erkek

2. Meslekteki kıdeminiz 1() 0-5 yıl 2() 6-10 yıl 3() 11-15 yıl 4() 16 yıl ve üzeri

3. Mezun olduğunuz fakülte ve bölüm. (Lütfen yazınız)

1 () Eğitim Fakültesi Mezunu 2 () Diğer Fakülte Mezunları

4. Şu an görev yaptığınız yerde hangi statüdesiniz?

1() Kadrolu 2() Sözleşmeli 3() Vekil 4() Ücretli

5. Ders verdiğiniz sınıfın mevcudu kaçtır?

1() 0-15 2() 16-29 3() 30-44 4() 45 ve üzeri

6. Yeni İlköğretim Programı ve yenilenen ders kitapları ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim kursuna veya seminere katıldınız mı?

1() Evet 2() Hayır

Size uygun seçenekteki yanıtların numaralarını parantez içerisindeki boşluğa kodlayınız.

1- Kesinlikle katılıyorum

2- Katılıyorum

3- Kararsızım

4- Katılmıyorum

5- Kesinlikle katılmıyorum

A. TEKNİK, TASARIM VE DÜZENLEME

- 1.Sosyal Bilgiler ders kitabının kapağı öğrencilerin dikkatini çekecek özelliktedir. ()
- 2.Kitabın cildi sağlamdır. ()
- 3.Kitabın sayfa düzeni göze hoş görünmektedir. ()
- 4.Kitaptaki kenar boşlukları öğrencinin dikkatini sayfanın merkezine çekecek şekilde düzenlenmiştir. ()
- 5.Kitap sayfalarında kullanılan kâğıdın beyazlığı, üzerindeki yazı ve grafik gibi unsurların rahat görülmesini sağlamaktadır. ()
- 6.Sosyal Bilgiler ders kitabının içindekiler bölümünde aranılan konulara rahat ulaşılmaktadır. ()
- 7.Kitapta yer alan resim, grafik vb. görseller ilgili oldukları konular hakkında gerekli ipucunu vermektedir. ()
- 8.Kitapta kullanılan görsellerin renkleri açık ve net görünmektedir. ()
- 9.Sosyal Bilgiler ders kitabındaki görsellerin renkleri canlıdır. ()
- 10.Sosyal bilgiler der kitabından öğrencilerin nasıl yararlanacağına ilişkin bir açıklama bulunmaktadır. ()
- 11.Görsel öğeler ait oldukları konu ile ilgili sayfalarda kullanılmaktadır. ()
- 12.Ders kitabında kullanılan görseller akılda kalıcıdır. ()
- 13.Kitaptaki yazının baskısı; açık, net ve anlaşılırdır. ()
- 14.Kitaptaki yazının baskısı göz sağlığına uygundur. ()
- 15.Ders kitabındaki başlıklar dikkat çekicidir. ()
- 16.Ders kitabındaki alt başlıklar dikkat çekicidir. ()
- 17.Ders kitabındaki başlıklar açık ve etkili bir biçimde ifade edilmiştir. ()
- 18.Sayfalar sınıf seviyesine uygun şekilde tasarlanmıştır. ()

B. İÇERİK

- 19.İçerikte gereksiz bilgi ve ayrıntı yoktur. ()
- 20.Sosyal Bilgiler ders kitabındaki konular aynı sınıfta okutulan diğer derslerle ilişkilendirilmiştir. ()
- 21.Ders kitabında Sosyal Bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik etkinlikler yer almaktadır. ()
- 22.İçerikte verilen standart, norm, yasa ve istatistikî veri vb. bilgiler günceldir. ()
- 23.İçerikte tanımlanmayan terimler, sözlük bölümünde sınıf seviyesine uygun şekilde açıklanmıştır. ()
- 24.Sosyal Bilgiler ders kitabındaki içerik, teknolojileri ve bilimsel yöntemleri kullanmaya yönlendirmektedir. ()

- 25.Öğrenme ve alt öğrenme alanları arasında, programın ağırlıkları dikkate alınarak kapsam bakımından işlenişe uygun denge kurulmuştur. ()
- 26.konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici, günlük yaşamla ilgili çalışmalara yer verilmektedir. ()
- 27.İçerik sosyal bilgiler eğitimindeki çağdaş öğretim yaklaşımları (drama, işbirliğine dayalı öğretim vb.) dikkate alınarak düzenlenmiştir. ()
- 28.Öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinlikler bulunmaktadır. ()
- 29.Öğrencilerin ilgisini çekecek örneklerle yer verilmektedir. ()
- 30.Sosyal Bilgiler ders kitabındaki kavramlar günlük hayattan yararlanılarak verilmektedir. ()
- 31.Ders kitabında yer alan konular öğrencilerin neden-sonuç ilişkisi kurmalarını sağlamaktadır. ()
- 32.Ders kitabındaki etkinlikler öğrencilerin yorum yapmasını ve yeni çözümler üretmesini sağlamaktadır. ()
- 33.Konular öğrencilerin daha önce sahip olması gereken ön bilgileri dikkate alınarak sunulmaktadır. ()
34. Sosyal bilgiler ders kitabındaki konular Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ile tutarlıdır. ()
- 35.Ders kitabındaki konular Atatürk İlke ve İlkeleri ile tutarlıdır. ()
- 36.Ders kitabındaki konular geçerli ve güvenilirlerdir. ()

C. DİL VE ANLATIM

- 37.Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan konu anlatımlarında mantık bakımından tutarlılık, fikir bütünlüğü vardır. ()
- 38.Ders kitabının dili anlaşılmalıdır. ()
- 39.Öğrencilerin yeni terimler öğrenmelerini sağlamaktadır. ()
- 40.Yazım ve noktalama hataları vardır. ()
- 41.Sosyal bilgiler ders kitabında baskı hataları vardır. ()
- 42.Sosyal Bilgiler ders kitabında harflerin büyüklüğü, satır ve harf aralıkları öğrenci seviyesine uygundur. ()
- 43.Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler öğrenci seviyesine uygundur. ()
- 44.Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler konuyu açıklayacak düzeydedir. ()
45. Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler basitten zora doğru hazırlanmıştır. ()
46. Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen örnekler öğrencileri düşünmeye, tartışmaya yönlendirici niteliktedir. ()

D. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

- 47.Etkinlikler her seviyedeki öğrencinin kendini değerlendirmesine fırsat tanımaktadır. ()
- 48.Ders kitabında her konu için hazırlanan ölçme ve değerlendirme soruları yeterlidir. ()
- 49.Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğrencilerin henüz kazanamadığı bilgi ve becerileri kazanmaya teşvik etmektedir. ()
50. Sosyal Bilgiler ders kitabında üst düzey düşünme becerilerini geliştirici nitelikte sorulara yer verilmektedir. ()
51. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya teşvik etmektedir. ()
- 52.Ünite sonlarındaki sorular öğrenci kazanımlarını ölçecek niteliktedir. ()
53. Sosyal Bilgiler ders kitabında ünite ve konu başlarında hazırlık çalışmalarına yeterince yer verilmektedir. ()
54. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencilerin yakın çevresi, ihtiyaçları ve günlük hayatla ilgilidir. ()
55. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları, öğrencide ünite veya konuyu öğrenmek için istek uyandırmaktadır. ()
56. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular konuyu pekiştirmek için yeterli sayıdadır. ()
57. Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan sorular anlaşılır ve kısa cümlelerle ifade edilmiştir. ()
58. Sosyal Bilgiler ders kitabında değerlendirmede kullanılan teknikler için çözüm önerileri ya da örnekler bulunmaktadır. ()

ÖZGEÇMİŞ

19.12.1979 yılında Elazığ' da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Mersin ili Silifke ilçesinde tamamladı. 1997 yılında Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünü kazandı. 2001 yılında lisans eğitimini tamamlayıp Elazığ iline sınıf öğretmeni olarak atandı. 2006 Haziran ayı itibari ile Mersin ilinde sınıf öğretmeni olarak görev yapan araştırmacı evli ve bir çocuk babasıdır.